

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Bc. Zuzana Rašková

*Aktuální vývoj evropské integrace v kontextu federalistické
teorie*

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Aktuální vývoj evropské integrace v kontextu federalistické teorie* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 142 309 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 17.01.2023

.....

Zuzana Rašková

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce, panu Mgr. et Mgr. Ondřeji Filipcovi, Ph.D., za odborné vedení, spolehlivou komunikaci a cenné rady a připomínky poskytnuté při tvorbě práce.

Obsah

Seznam použitých zkratek	5
Úvod	6
1. Evropský federalismus	9
1.1. Přístupy k federalismu	9
1.2. Hlavní představitelé	15
1.2.1. Jean Monnet (1888–1979).....	16
1.2.2. Friedrich von Hayek (1899–1992).....	18
1.2.3. Altiero Spinelli (1907–1986)	19
1.2.3.1. Manifest z Ventotene	21
2. Definiční prvky	23
2.1. Federalistické definiční prvky v rámci evropské integrace	23
2.2. Související definiční prvky konfederalismu v rámci evropské integrace	27
3. Hlavní milníky evropské integrace v kontextu federalistické teorie.....	30
4. Jak Covid-19 ovlivnil EU z pohledu federalistické teorie	37
4.1. Kompetence EU v oblasti veřejného zdraví	38
4.1.1. Vývoj kompetencí EU v oblasti veřejného zdraví	39
4.2. Role EU v řešení aktuální pandemické krize	41
4.3. Institucionální vývoj EU s ohledem na Covid-19.....	42
4.4. Rozvoj vybraných oblastí a politik EU v reakci na Covid-19	47
4.5. Jak krize podnítila budoucí vývoj EU.....	52
Závěr	55
Seznam použitých zdrojů.....	58
Abstrakt	73
Klíčová slova	74

Seznam použitých zkratk

DPH	Daň z přidané hodnoty
ECB	Evropská centrální banka
ECFR	Evropská rada pro zahraniční vztahy
EHS	Evropské hospodářské společenství
EOS	Evropské obranné společenství
EP	Evropský parlament
ES	Evropské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
Euratom	Evropské společenství pro atomovou energii
HDP	Hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
JEA	Jednotný evropský akt
NATO	Severoatlantická aliance
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
USA	Spojené státy americké

Úvod

Diplomová práce pojednává o problematice aktuálního vývoje EU v kontextu federalistické teorie. Evropská unie je jedinečná svým charakterem. V jejím fungování lze zkoumat prvky státnosti, konfederace, mezinárodní organizace a dalších. Pro tuto práci jsou stěžejní prvky federace. Záměrem práce je přiblížit problematiku evropského federalismu, prozkoumat federalistické prvky v rámci EU a dále zjistit, jak se tyto prvky mění v souvislosti s aktuální krizí vyvolanou pandemií Covid-19. Jinými slovy, cílem je prozkoumat, jak lze současné integrační úsilí interpretovat v kontextu federalistických vizí, zejména pokud jde o rozbor politik, institucí nebo pravomocí EU.

Hlavní výzkumná otázka zní: „*Jakým způsobem ovlivnila koronavirová krize EU z pohledu federalistické teorie?*“ Práce tedy zkoumá, zda koronavirová krize přinesla změny přibližující EU federálnímu uspořádání. Za účelem nalezení konstruktivního řešení hlavní výzkumné otázky, práce obsahuje další výzkumné otázky, které napomohou k postupnému porozumění problematiky a nakonec k celistvému pochopení zkoumaných skutečností.

První z těchto výzkumných otázek zní: „*Jaké prvky federalismu zahrnuje EU?*“ Pro řešení je nezbytné zkoumat základní rysy evropského federalismu a jejich výklady dobovými politiky a mysliteli. Na základě informací zjištěných z vybraných přístupů k danému tématu bude možné určit, zda EU obsahuje federalistické prvky, a případně definovat, které to jsou. Záměrem je tedy zkoumat, zda EU funguje na základě některých federalistických principů.

Pro účely pochopení aktuálního vývoje EU je nutné se zabývat hlavními událostmi, které ovlivnily evropskou integraci a přispěly k její aktuální podobě z hlediska federalistické teorie. Druhá výzkumná otázka tedy zní: „*Jak lze interpretovat milníky evropské integrace v kontextu federalistické teorie?*“ V rámci jejího řešení jsou zkoumány významné záležitosti evropské integrace, které se staly charakteristickými milníky pro evropský federalismus.

Vedlejší výzkumnou otázkou práce je: „*Jaké implikace má předpokládaný vývoj evropské integrace pro federalistickou teorii?*“ Účelem je zjistit, jaký význam má událost jako aktuální koronavirová krize pro budoucí vývoj EU a zda například napomohla k posílení federalistických prvků do budoucna. Není samozřejmě možné předvídat kroky EU v budoucnosti, ale na základě provedené případové studie a výsledků výzkumu je možné se pokusit předpokládat potenciální přínos krize a z toho vyplývající možné budoucí kroky.

Práce je členěna do čtyř hlavních kapitol. První hlavní kapitola se zabývá federalistickou teorií, evropským federalismem, jeho výkladem a názorovými přístupy politiků a myslitelů. V této kapitole jsou představeni hlavní zástupci evropského federalismu, kteří položili základní

kámen pro federalistické smýšlení v kontextu evropské integrace. Druhá hlavní kapitola se zabývá definičními prvky federalismu v EU. Jsou zde zkoumány nejdůležitější principy federalismu a jejich uplatnění v EU. S ohledem na lepší pochopení problematiky jako celku je část kapitoly věnována rozlišení federalistických zásad od základních principů konfederální vlády. Třetí hlavní kapitola je věnována významným milníkům evropské integrace, které ovlivnily vývoj integrace z hlediska federalistické teorie. Tato část je soustředěna na období od vzniku Vysokého úřadu ESUO až po současnost. Čtvrtá hlavní kapitola je zaměřena na problematiku pandemie Covid-19 a jejího vlivu na vývoj evropské integrace z hlediska federalistické teorie. Část poslední kapitoly je věnována současným kompetencím EU v oblasti veřejného zdraví a jejich postupnému vývoji. Další části práce jsou zaměřeny na reakce EU na pandemickou krizi a jejich potenciální přínos pro posílení evropské integrace s ohledem na federalistickou teorii. Kapitola se zabývá potenciálním institucionálním rozvojem a také možným posílením vybraných oblastí a politik EU v reakci na koronavirovou pandemii.

Práce je pojímána jako případová studie. Předmětem výzkumu je vývoj evropské integrace s ohledem na federalistickou teorii od poválečných snah o federální Evropu po aktuální vývoj EU v souvislosti s koronavirovou krizí. Proces utváření stále užšího svazku mezi národy Evropy je jedinečný a má velký význam pro sjednocení a spolupráci evropských národů. EU je označována za entitu *sui generis*, studie zkoumá vývoj evropské integrace z pohledu federalismu. Případ je zasazen do historického a sociálního kontextu. Práce bude zaměřena zejména na možné posílení federalistických prvků v rámci EU v souvislosti s koronavirovou krizí.

Evropskou integrací se již jistě zabývalo mnoho odborných prací a významných autorů, politiků, politologů, akademiků i jiných myslitelů. Tato díla tvořila důležitou část zdrojů pro moji práci. Dále byly velmi přínosné příspěvky v odborných časopisech, které se snažily vystihnout aktuální pohled na danou problematiku a odrážely názorové přístupy k evropskému federalismu a jejich proměny v průběhu integrace. Zamýšleným přínosem této práce je aplikace znalostí zkoumaných v kontextu federalistické teorie a evropského federalismu na konkrétní aktuální pandemickou krizi.

Mezi zdroje této práce patří především literatura a články odborných časopisů týkající se evropského federalismu, vývoje evropské integrace a problematiky Covid-19. Z hlediska evropského federalismu je v práci hojně čerpáno například z díla Daniela J. Elazara, *Exploring Federalism*, jež zkoumá historický vývoj federalismu a identifikuje několik jeho prvků jako základ politického sdružování, nebo z jeho odborného článku *The New Europe: a Federal State or a Confederation of States*. Významným zdrojem byl také příspěvek Michaela Burgesse,

Federalism nebo jeho dílo *Federalism and European union: political ideas, influences, and strategies in the European community*, v němž se autor zamýšlí nad federalistickým přístupem k evropské federaci, jeho vývojem, úspěchy a problémy.

Dále je přínosem článek *The role of federalism in European integration in the context of contemporary multifaceted challenges*, jehož autorem je Stylianos Ioannis Tzagkarakis, který se věnuje současnému významu federalismu v kontextu evropské integrace. Téma evropské integrace a federalistických prvků s přesahem do problematiky Covid-19 poskytla Cristina Ares Castro-Conde ve svém příspěvku *The common response to COVID-19* v díle *Federalism and the Response to COVID-19*. Z odborných časopisů je důležité zmínit *Journal of European Public Policy* zabývající se studiem veřejné politiky, evropské politiky a EU. V práci bylo rovněž čerpáno z legislativy ES/EU a příspěvků na internetových stránkách Evropské komise a Evropského parlamentu.

1. Evropský federalismus

Federalismus byl při budování EU vždy zdrojem inspirace. Mnoho evropských politiků, od Roberta Schumana, jednoho ze zakladatelů EU, až po Joschku Fischera, německého levicového politika působícího v letech 1998 až 2005 jako ministr zahraničí Spolkové republiky Německo, vyzývalo k rozvoji federální formy uspořádání Evropy. Jedná se o jednu z nejstarších teorií evropské integrace. Kromě politiků se ale tímto tématem zabývaly i další významné osobnosti. Jednotlivé přístupy a postoje k federalismu či k federální Evropě se mnohdy navzájem doplňují. Často se ale mohou i lišit. Samotné pojmy federalismus a federace mohou být interpretovány různými způsoby a jejich definice se tak mohou vzdalovat na základě předchozích zkušeností nebo jejich významu na daném území. Pro úplné porozumění postupného vývoje a odlišností, důležitých pro schopnost odpovědět na výzkumné otázky, jsou v následující kapitole stručně představeny některé důležité přístupy a postoje politiků, např. Jacqua Delorse, Michaela Burgesse, Prestona Kinga, ale také politologů, akademiků a dalších myslitelů, jako jsou např. Daniel J. Elazar nebo Søren Døsenrode. Kapitola je významná zejména z hlediska teoretického základu práce.

1.1. Přístupy k federalismu

Federalismus lze zaznamenat v různých podobách. S ohledem nejen na federalistickou teorii, ale také na praxi takového systému, vzbuzuje u různých skupin či států pozitivní i negativní reakce. Jádrem federální myšlenky je kombinace samosprávy a sdílené správy. Státy, které tvoří federaci, přenášejí některé pravomoci k výkonu specifických funkcí na centrum, zároveň si ale zachovávají určitou míru autonomie. Zastánci federalismu vychází z myšlenky, že základem pro dosažení nejlepšího možného fungování je účast v širším společenství, jež zároveň ctí význam regionální a individuální identity a chrání jeho rozmanitost.¹

Profesor federálních studií a ředitel Centra federálních studií, Michael Burgess, konstatoval, že federalismus lze chápat jako politickou ideologii či politickou filozofii. Smyslem federace je dle něj vytvořit trvalou sílu na základě různých zájmů a identit

¹ WATTS, Ronald L. *Federal Systems and Accommodation of Distinct Groups: A Comparative Survey of Institutional Arrangements for Aboriginal Peoples*. Kingston, Ontario: Queen's University, Institute of Intergovernmental Relations, 1998, s. 11.

sdužujících se kolem sociálních, kulturních, historických, filozofických, ideologických a dalších faktorů.²

Profesor na Aalborgské univerzitě, Søren Dosenrode, definuje federalismus jako proces, zatímco Daniel J. Elazar, profesor politologie na univerzitách v Irsku a Pensylvánii, o federalismu hovořil nejen jako o procesu, ale i jako o struktuře. Dosenrode rozlišuje „politickou tradici a proces tvorby politiky v evropské (kooperativní) tradici a v anglosaské (duální, konfrontační) tradici“.³ Nejdůležitější výhodou, kterou lze dle něj získat při formování federace, je zachování co největší nezávislosti jednotlivých složek. A to i přesto, že jsou součástí většího celku, který ale zároveň poskytuje další významné výhody.⁴

Federalismus může být definován jako princip sdílení suverenity mezi centrální a státní nebo provinciální vládou. Federace je jakýkoliv politický systém, který tuto ideu zavádí do praxe. Ve federaci je právní suverenity rozdělena mezi federální nebo národní vládu a jednotlivé státy nebo provincie. Žádná z úrovní nemůže zrušit tu druhou. Právě toto chráněné postavení států, nikoliv rozsah jejich pravomocí, odlišuje federace, jako jsou USA a Kanada, od unitárních vlád, jako jsou Spojené království a Francie.⁵ Ronald L. Watts, vědec a politolog, věnoval více než 40 let studiu komparace federálních systémů a kanadského federalismu. Definuje základní princip federativních politických systémů tak, že se v nich vyskytují dvě nebo více rovin vlády, které kombinují prvky sdílené vlády prostřednictvím společných institucí a regionální samosprávy vykonávané vládami ustavujících jednotek, tedy zemí či regionů federace.⁶

Federalismus je zajímavý zejména z hlediska spojení několika odlišných pojmů, jako jsou například jednota a rozmanitost, samospráva a sdílená vláda nebo území a funkce. Základní teorie federalismu je založena na rozdělení kompetencí mezi federální centrum a federální jednotky, přičemž federálnímu centru připadají obvykle úkoly, které svým rozsahem odpovídají území celého státu a v nichž je potřeba jednat rychle a jednotně. To znamená např. v oblastech vnější obrany, mezinárodního obchodu nebo měnové a fiskální politiky. Úkoly, které je třeba

² BURGESS, Michael, Federalism. In: WIENER, Antje, DIEZ, Thomas (eds.). *European Integration Theory*, Oxford University Press, 2003, s. 29

³ DOSENRODE, Søren. Federalism. Theory and Neo-Functionalism: Elements for an analytical framework. *Perspectives on Federalism* [online databáze], 2010, roč. 2, č. 3, s. 11 [cit. 3. února 2022]. Dostupné z: <https://www.on-federalism.eu/archives>.

⁴ DOSENRODE, Søren. The European State. In: SERDÜLT, Milan, WIDMER, Thomas (eds.). *Politik im Fokus*. NZZ Libro ein Imprint der Schwabe Verlagsgruppe AG, 2003, s. 453.

⁵ HAGUE, Rod, HARROP Martin. *Comparative Government and Politics*. 6. vydání. New York: Palgrave, 2004, s. 228.

⁶ HLOUŠEK, Vít a kol. *Politické systémy*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2018, s. 220.

řešit s ohledem na potřeby lokálních společností, jako např. místní doprava, vzdělávání, zemědělství nebo průmysl, jsou v kompetenci federálních jednotek.⁷

V duálních neboli horizontálních federálních systémech je důležité efektivní rozdělení kompetencí, aby nedocházelo k jejich překrývání. V případech, kdy se překrývání kompetencí nelze vyhnout, je nezbytné stanovit postupy, které povedou k rozumné spolupráci. Kooperativní neboli vertikální federální systém spočívá v prolínání kompetencí mezi jednotlivými úrovněmi. Stejná funkce tak může zasahovat do obou úrovní, což může být mimo jiné důsledkem absence vlastní federální správy. K realizování svých vlastních politik tedy federální stát může využít správ svých federálních jednotek. Federální systémy lze dělit také dle toho, zda mohou federální jednotky při tvorbě politiky uplatnit právo veta.⁸

Americký akademik a bojovník za lidská práva, Preston King, definoval federaci jako „*institucionální uspořádání, které na sebe bere formu suverénního státu a které se od ostatních států liší pouze tím, že jeho ústřední vláda zahrnuje do svých ústavně zakotvených rozhodovacích procedur regionální jednotky*“.⁹ William Riker, politolog a profesor na univerzitě v Rochestru, federaci definuje jako „*politickou organizaci, v níž jsou vládní činnosti rozděleny mezi regionální vlády a ústřední vládu tak, že každý druh vlády má některé činnosti, o nichž činí konečná rozhodnutí*“.¹⁰ Leo Klinkers, mimo jiné spoluzakladatel Federální aliance evropských federalistů (sdružení, jež spojuje evropská federální a proevropská hnutí), ve své definici federace uvádí, že je „*založena na ústavě občanů členských států. Vertikální dělba moci vede ke sdílené suverenitě mezi členskými státy a federálním orgánem. Výkonná moc je odpovědná plnohodnotnému parlamentu, který je volen nadnárodně*“.¹¹

Pojem federace, a tedy i federalismus, pochází z latinského slova *foedus*, které znamená smlouva, dohoda nebo pakt, tedy ujednání uzavřené dobrovolně a znamenající určitý stupeň vzájemné důvěry.¹² Takové smlouvy byly uzavírány ve starém Římě mezi spojeneckými státy obvykle pro obranné účely.¹³ S ohledem na rozdílné zkušenosti různých států existuje více

⁷ PIATONNI, Simona. Federalism and Its Competitors: Which Template for Contemporary Europe? *L'Europe en Formation* [online databáze], 2012, roč. 363, č. 1, s. 12 [cit. 12. února 2022]. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2012-1-page-9.htm>.

⁸ Tamtéž.

⁹ KING, Preston. *Federalism and Federation*. Canberra: Croom Helm, 1982, s. 77.

¹⁰ RIKER, William. Federalism. In: GREENSTEIN, Fred I., POLSBY, Nelson W. (eds.). *Handbook of Political Science*. Addison-Wesley Pub. Co., Reading, Mass., 1975, s. 93–172.

¹¹ KLINKERS, Leo. *Characteristics of a federal EU versus characteristics of the intergovernmental EU* [online]. FAEF.eu, 10. května 2019 [cit. 5. února 2022]. Dostupné z: https://www.faeu.eu/en_gb/characteristics-of-a-federal-eu-versus-characteristics-of-the-intergovernmental-eu/.

¹² DOSENRODE, Soren. *Federalism. Theory and Neo-Functionalism...*, s. 10.

¹³ ELAZAR, Daniel J. *Exploring federalism*. Tuscaloosa: University of Alabama, 1987, s. 268.

konceptí a pojetí federalismu. Je tedy obtížné určit jeho skutečnou povahu. Samotné pojmy federace a federalismus jsou mnohdy interpretovány různými způsoby.¹⁴

Například v USA nebo v Německu je tento termín spojován se sjednocením. Avšak Velká Británie nebo Francie, ačkoli tato forma politického uspořádání usiluje o respektování a udržení autonomie a rozmanitosti federativních jednotek, spatřovaly ve federalismu hrozbu extrémní centralizace. Tyto obavy byly důvodem, proč např. Jacques Delors, francouzský ekonom, politik a předseda Evropské komise v letech 1985 až 1995, kladl důraz na subsidiaritu, jenž by zachránila rozmanitost, pluralismus, národní identity a vlastenectví.¹⁵

Delors proslul svou, na první pohled protichůdnou, koncepcí „federace národních států“. Tato idea je založena na respektu k zachování povah jednotlivých národů současně s připraveností Evropy provádět nadnárodní politiky ve federalistickém rámci. Aby mohla Evropa aktivně hájit své zájmy, je potřeba jí poskytnout „emocionální identitu,“ která je Delorem přirovnávána k duši Evropy. Členské státy ale musí mít zaručené zachování jejich tradic a kultur.¹⁶

Zachování těchto hodnot a důraz na subsidiaritu jsou nezbytné pro potlačení obav z přílišného centralismu,¹⁷ které se projeví i při jednání o Maastrichtské smlouvě. Britská diplomacie nacházela ve smlouvě sporné označení „federální“. Adjektivum bylo nahrazeno souslovím *ever closer union*, k čemuž již Británie přistoupila. V roce 2014 ale došlo ke sporu i v návaznosti na nové označení, jelikož dle Davida Camerona příliš odkazuje na federální Evropu. Označení ale nepojednává o svazku vlád, nýbrž o svazku národů a nejedná se o přímou výzvu ke konkrétní politické unii.¹⁸ Je ale pravdou, že myšlenky některých evropských federalistů mohou tihnout k centralismu. Mohou být příliš soustředěny na přenos pravomocí

¹⁴ GROSPÍČ, Jiří. Federalism - Federation – Confederation. *Mezinárodní vztahy / Czech Journal of International Relations*. [online databáze], 1992, roč. 27, č. 3, s. 71–80 [cit. 31. října 2022]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/787>.

¹⁵ SIDJANSKI, Dusan. The Federal Approach to the European Union (or The Quest for an Unprecedented European Federalism). *SSRN Electronic Journal* [online databáze], 2001, Notre Europe Research and Policy Paper No. 14 [cit. 2. února 2022]. Dostupné z: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.283652>.

¹⁶ SALM, Christian, LEHMANN, Wilhelm. *Jacques Delors, Architect of the modern European Union* [online]. European Parliament, European Union History Series; 2020/PE 652.009, 2020, s. 6. Dostupné z: [Jacques Delors: Architect of the modern European Union | Think Tank | European Parliament \(europa.eu\)](https://www.europarl.europa.eu/press-room/en/answer-to-a-question-from-jacques-delors-architect-of-the-modern-european-union).

¹⁷ TZAGKARAKIS, Stylianos Ioannis. The Role of Federalism in European Integration in the Context of Contemporary Multifaceted Challenges. *Advances in Social Sciences Research Journal* [online], 2021, roč. 8, č. 8, s. 77 [cit. 2. února 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.14738/assrj.88.10585>.

¹⁸ MILLER, Vaughne. „Ever Closer Union“ in the EU Treaties and Court of Justice case law [online databáze], House of Commons Library, 2015, briefing paper č. 07230, s. 4–5 [cit. 30. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7230/>.

z národní na evropskou úroveň a upozadovat myšlenky k navrácení těchto pravomocí jednotlivcům a rodinám.¹⁹

Elazar definuje federaci jako „*útvár zahrnující silné složky, z nichž každá má pravomoci delegované lidem*“. Dle této definice by měly mít všechny úrovně vlády přímou vazbu na lid.²⁰ Vedle federace identifikoval některé další politické organizace, které zapadají do definice federálního politického systému, jako např. konfederace, přidružená státnost nebo liga. Všechny svým vlastním způsobem představují systém, který kombinuje sdílenou vládu a samosprávu. Prvky regionální samosprávy nemusí obsahovat pouze federace, ale také některé unitární systémy. S ohledem na výše uvedené úvahy ohledně přílišného centralismu je vhodné uvést, že dle Elazarova konceptu ve federalismu zpravidla nedochází k centralizaci.²¹ Ať už se určité oblasti politiky nebo procesy stanou centralizovanými či nikoli, je především nutné, aby docházelo k ústavně strukturovanému rozptýlení moci.²²

„*Obecně se federalismus vztahuje k územnímu rozdělení moci mezi dvě nebo více úrovně vlád v daném politickém systému. Každá z úrovně vlád musí mít určitou autonomii rozhodovací pravomoci, jež mohou vykonávat nezávisle na sobě. Federální jednotky jsou zastoupeny v centrálních rozhodovacích procesech. Suverenita tedy není charakteristická výhradně pro jednu úroveň.*“²³ Mezi základní myšlenky federalismu se řadí vnitřní konkurence.²⁴ Do svrchovaných práv EU řadíme mnoho různých oblastí politiky, od výlučné jurisdikce v oblasti HMU až po četné regulační pravomoci např. v dopravě, zdravotnictví nebo také v oblasti životního prostředí. Postupně se ale tato skupina práv rozšiřuje a čím dál více zasahuje i do pravomocí, které jsou tradičně v kompetencích státu, jako např. v oblasti vnitřní bezpečnosti. V menší míře začínají pronikat i do oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky.²⁵

¹⁹ REHO, Federico Ottavio. Did we get it wrong? The true meaning of European federalism. *European View* [online databáze], 2015, roč. 14, č. 1, s. 85-92 [cit. 30. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://link.springer.com/journal/12290/volumes-and-issues/14-1>.

²⁰ ELAZAR, Daniel J. *Exploring federalism*..., s. 7.

²¹ ELAZAR, Daniel J. Federalism and Consociational Regimes. *Publius* [online databáze], 1985, roč. 15, č. 2, s. 17-34 [cit. 3. února 2022]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/publius/article-abstract/15/2/17/1851691>.

²² WATTS, Ronald. Federalism, Federal Political Systems, and Federations. *Annual Review of Political Science* [online databáze], 1998, roč. 1, s. 117-137 [cit. 3. února 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.1.1.117>.

²³ BÖRZEL, Tanja A. What Can Federalism Teach Us About the European Union? The German Experience. *The Federal Trust Constitutional Online Paper Series* [online databáze], 2003, č. 17/03, s.1 [cit. 4. února 2022]. Dostupné z: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.519402>.

²⁴ MACHÁČEK, Jan. *The Ideals of a Eurofederalist* [online]. Respekt.cz, 16. ledna 2009 [cit. 1. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/respekt-in-english/the-ideals-of-a-eurofederalist>.

²⁵ BÖRZEL, Tanja A, RISSE, Thomas. Who Is Afraid of a European Federation? How To Constitutionalise a Multi-Level Governance System. In: JOERGES, Christian a kol. (eds.). *What Kind of Constitution for What Kind of Polity? Responses to Joschka Fischer*. Cambridge: Harvard Law School, The Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2000, s. 52.

Aby mohlo dojít ke zkoumání EU z hlediska federalistické teorie, nemusí být Unie nutně přímo označena za federaci. Andrew Moravcsik, profesor mezinárodních záležitostí na univerzitě v Princetonu, například označil EU za „*mimořádně slabou federaci*“.²⁶ Podle Josepha H. H. Weilera, předsedy katedry EU Jean Monnet na univerzitě v New Yorku, si Evropa vytvořila „*vlastní značku ústavního federalismu*“.²⁷ Moravcsikův názor je založen na základě absence pravomocí EU v oblastech, které jsou pro evropské občany nejzásadnější, jako např. sociální zabezpečení, daně apod. Weiler ale s Moravcsikovými postoji nesouhlasí a povahu EU vnímá pozitivně a vyzdvihuje její založení na ústavní toleranci.

Pro lepší pochopení problematiky a hodnocení stavu evropské integrace je vhodné se vrátit k postojům již výše zmíněného M. Burgesse, který tvrdil, že EU představuje nový druh federálního uspořádání. Zajímavé je zejména jeho vnímání EU jako federálního modelu, s ohledem na vývoj evropské integrace, kdy klade důraz na myšlenky Schumana a Monneta, jenž byli federalisté a jejichž záměr byl vždy vybudovat federální Evropu.²⁸ Dle Burgesse je např. rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou, přímá volba Evropského parlamentu nebo posílení pravomocí SDEU důležitou známkou směřování EU k federaci. Konečný cíl federace, dle něj, za podmínky dodržení pravidel měnové unie a fiskální disciplíny, tedy zachování *acquis communautaire*, nemůže ohrozit ani postupné rozšíření Unie.²⁹

„*Federalismus je v kontextu EU chápán jako uplatňování federálních principů v procesu evropské integrace.*“³⁰ Lze rozeznávat dvě různé vize federalismu. Dle Monnetovi vize není cíl politické integrace vyjádřen výslovně a mělo by jej být dosaženo postupnou integrací. Dle Spinelliho vize by mělo dojít k co nejrychlejší federalizace Evropy.³¹ Otázkou federálního charakteru EU se v českém prostředí zabýval například Pavel Telička, politik, bývalý člen Evropské komise a místopředseda Evropského parlamentu. Považuje za zřejmé, že evropské státy Unii potřebují, aby posílily svou přítomnost na mezinárodní scéně. Státy proto musí jednat společně. Za tímto účelem musí být rozhodnutí přijímána na základě konsensu, a to za účasti obou úrovní vlády (národní i federální). Tato vize politiky bude mít upokojivý účinek na vztahy mezi členskými státy, protože zájmy všech členských států jako skupiny musí mít přednost před zájmy každého z nich jednotlivě.

²⁶ WEILER, Joseph H.H. Federalism Without Constitutionalism: Europe's Sonderweg. In: NICOLAIDIS, Kalypso, HOWSE, Robert (eds.). *The Federal Vision: Legitimacy and Levels of Governance in the United States and the European Union*. Oxford: Oxford Academic, 2001, s. 54-70.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ KEIL, Soeren. In Memoriam – Professor Michael Burgess (1949-2018). *L'Europe en Formation* [online], 2017, roč. 383-384, č. 2-3, s. 189-192 [cit. 10. července 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.3917/eufor.383.0189>.

²⁹ BURGESS, Michael, Federalism. In: WIENER..., s. 34-40.

³⁰ Tamtéž, s. 34.

³¹ Tamtéž.

V rámci Unie evropských federalistů panuje konsensus, že jediným řešením, jak čelit výzvám, které aktuálně zasáhly Evropu, je federální Evropa. Cílem této celoevropské nevládní politické organizace je podpora evropské politické jednoty a boj za Evropskou federaci na všech úrovních, tzn. na místní, národní i evropské. Také se zasazuje o nápravu nedostatků v povaze, struktuře a rozhodovacích procesech EU. V kontextu hospodářské, finanční a migrační krize, které zasáhly souběžně Evropu, je nutné, aby byla EU schopna efektivně a přiměřeně reagovat na ekonomické šoky, řešit obtíže spojené s vysokou mírou nezaměstnanosti a v neposlední řadě musí být schopna chránit své občany před novými hrozbami.³² Federalizace EU může být také považována za nezbytný předpoklad pro dosažení demokratizace.³³

Z vybraných postojů k federálnímu charakteru evropské integrace vyplývá, že jejich autoři na tuto otázku pohlíží různou optikou. Ačkoli autoři přisuzují federalistickým prvkům různou míru důležitosti, respektive užitečnosti, shodují se na základních stavebních kamenech tohoto modelu. Nejen jednotliví autoři, ale také státy mají různá stanoviska k vývoji evropské integrace federalistickým směrem. Společný konsensus ovšem panuje v důležitosti zachování jejich svrchovanosti, kultury a tradic. Obavy z přílišného centralismu se odráží například v postoji Velké Británie a výše uvedených výrocích Davida Camerona. Kapitola sloužila k představení významných postojů k evropskému federalismu a napomohla k lepšímu proniknutí do dané problematiky. Po seznámení se s hlavními představiteli tohoto směru bude druhá kapitola již zaměřena na konkrétní definiční prvky evropského federalismu, z nichž některé byly zkoumány v první kapitole.

1.2. Hlavní představitelé

Tato část kapitoly je již zcela zaměřena na prostředí evropské integrace a jejího vývoje z pohledu federalistické teorie. Podkapitola je věnována myšlenkám a činům jedněch z hlavních představitelů evropské integrace v kontextu evropského federalismu, které postupně vedly ke zrodu EU a výrazně tak přispěly k současné podobě a fungování Unie. Jean Monnet, Friedrich von Hayek i Altiero Spinelli za svého života usilovali o vývoj evropské integrace směrem k federálnímu uspořádání. Jejich ideje zanechaly odkaz až do současnosti, kdy se k záměrům těchto představitelů obrací i soudobí zastánci evropského federalismu.

³² *Our Proposals Towards a Federal Europe* [online]. federalist.eu, [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: <https://www.federalists.eu/policies>.

³³ TRECHSEL, Alexander H. How to federalize the European Union ... and why bother. *Journal of European Public Policy* [online databáze], 2005, roč. 12, č. 3, s. 401–418 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13501760500091117>.

1.2.1. Jean Monnet (1888–1979)

Jean Monnet byl francouzský politik, ekonom a veřejný činitel. Již od vypuknutí první světové války usiloval o jednotu Evropy. Byl celoživotním stoupencem evropské integrace a federalizace Evropy. Během válečných let usiloval o spolupráci Francie a Velké Británie, což v roce 1919 vedlo k jeho jmenování generálním tajemníkem Společnosti národů. V období druhé světové války ve svém úsilí pokračoval. V roce 1940 navrhl federální unii mezi Francií a Velkou Británií. Tento návrh měl sjednotit obě země do podoby Anglo-francouzské unie. V rámci ústavy unie měly být zastřešeny oblasti společné organizace pro obranu, zahraniční politiku a hospodářské záležitosti. Dále mělo dojít ke sloučení parlamentů jednotlivých zemí.³⁴

Francouzsko-německé unie mělo být dosaženo nejprve skrze společné základy hospodářského rozvoje. Tato unie by přispěla k dosažení federální Evropy a co největší solidarity mezi národy.³⁵ V roce 1950 vyslovil myšlenku společného trhu založeného na odvětvích uhlí a oceli, jako na nejvýznamnějších sektorech pro civilní i vojenský průmysl. Na rozdíl od jiných plánů podobné mezinárodní spolupráce ale chápal tuto kooperaci pouze jako přechodnou etapu. Výsledkem se měla stát evropská federace. Zároveň ale považoval tento krok za nezbytný k dosažení stanoveného cíle.³⁶ Založení ESUO v roce 1951 přineslo první krok k hospodářské a politické integraci Evropy. Francouzsko-německý smír výrazně přispěl k řešení problematických aspektů evropské integrace a mohlo tak dojít k politické spolupráci.

Rozhodnutí Francie o odmítnutí ratifikace EOS vyvolalo v roce 1955 vážnou krizi, na jejímž základě odstoupil ze své funkce předsedy Vysokého úřadu ESUO. Nadále ale pokračoval ve svém úsilí a bojoval za myšlenku Spojených států evropských prostřednictvím Akčního výboru, který za tímto účelem založil. Nadále tedy usiloval o hospodářskou a politickou integraci a práci na sjednocení Evropy se věnoval po zbytek života.^{37,38}

Jean Monnet je považován za silného francouzského vlastence a jeho pozitivní přístup k evropské integraci byl velkým přínosem s přesahem až do moderních diskusí mezi federalisty a funkcionalisty. K rozvoji evropské integrace přispělo stanovení krátkodobých, střednědobých

³⁴ *Who is Jean Monnet?* [online]. jeanmonnet.org, [cit. 1. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.jeanmonnet.org/tr/en-us/About-Us/Who-is-Jean-Monnet>.

³⁵ BURGESS, Michael. *Federalism and European Union: the Building of Europe, 1950–2000*. London and New York: Taylor & Francis e-Library, 2022, s. 35.

³⁶ *The Jean Monnet Plan* [online]. cvce.eu, [cit. 3. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/873d140d-4bf0-4a30-b087-4b52fd0ab81b>.

³⁷ LARCHER, Théophile. *Who was Jean Monnet and why is the EU celebrating him at the Panthéon?* [online]. connexionfrance.com, 7. ledna 2022 [cit. 3. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.connexionfrance.com/article/French-news/Who-was-Jean-Monnet-and-why-is-the-EU-celebrating-him-at-the-Pantheon>.

³⁸ *Who is Jean Monnet?...*

a dlouhodobých cílů a faktorů, které přispívají k jejich naplnění. Důležitým faktorem je idea Evropy založena na základě společného historického osudu, jenž ústí v územní a civilizační jednotu a vyžaduje institucionalizaci.³⁹

Jádro Monettova přístupu vystihují jeho slova: „*Nic není možné bez lidí, nic není trvalé bez institucí. Unie Evropy nemůže být založena pouze na dobré vůli. Jsou zapotřebí pravidla. Tragické události, které jsme prožili a jichž jsme stále svědky, nás možná učinily moudřejšími. Ale lidé odcházejí, na jejich místo přijdou jiní. Nemůžeme jim odkázat naši osobní zkušenost, ta zemře s námi. Můžeme jim však zanechat instituce. Životnost institucí je delší než životnost lidí: jsou-li dobře vybudovány, mohou hromadit a předávat moudrost dalším generacím.*“⁴⁰

K vytvoření evropské federace mělo dle Monneta dojít prostřednictvím přenosu výkonu určitých pravomocí, především v oblasti hospodářské regulace, na silné nadnárodní orgány. Následná vazba mezi danými odvětvími by přinášela stále nové podněty k rozšíření integrace. S růstem společných vazeb by docházelo k postupnému sdružování bez výslovného omezení suverenity států.⁴¹ Zdůrazňoval, že „*lidé přijímají změny pouze tehdy, když čelí nutnosti, a nutnost uznávají pouze tehdy, když na ně dolehne krize*“.⁴² Zmíněné funkční vazby týkající se především hospodářských činností, jež byly klíčem k porozumění mezi evropskou integrací a federalismem, byly příkladně vykresleny v iniciativě ESUO.⁴³ V roce 1976 také prohlásil, že se „*Evropa zrodí právě v období krize a bude souhrnným řešením přijatých pro tyto krize*“.⁴⁴

V kontextu výše uvedeného lze shrnout, že jedním z cílů integrace byl pro J. Monneta vnitřní trh, který měl vzniknout na základě postupného hospodářského rozvoje s ohledem na solidaritu mezi národy a nezpochybnění jejich suverenity, jako základní předpoklad k úspěchu. Dalším klíčovým prvkem se pro něj stalo vytvoření společné identity, jež by odlišovala skupinu od okolního prostředí, s čímž úzce souvisí nezbytná územní a civilizační jednotu. Proto lze

³⁹ MARTYNOV, Andrii. «Memoirs of a European» Jean Monnet as a source on the history of European integration. *European Historical Studies* [online databáze], 2020, č. 17 [cit. 1. srpna 2022]. Dostupné z: <http://eustudies.history.knu.ua/archive/>.

⁴⁰ MONNET, Jean. *Memoirs*. New York: Doubleday, 1978, s. 304, 384.

⁴¹ BURGESS, Michael. *Federalism and European union: political ideas, influences, and strategies in the European community, 1972-1987*. London and New York: Taylor & Francis e-Library, 2006, s. 35.

⁴² HAYRAPETYAN, Albert. *Federalism, Functionalism and the EU: The Visions of Mitrany, Monnet and Spinelli*. [online]. E-IR.info, 21. září 2020 [cit. 1. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.e-ir.info/2020/09/21/federalism-functionalism-and-the-eu-the-visions-of-mitrany-monnet-and-spinelli/>.

⁴³ BURGESS, Michael. *Federalism and European Union: the Building of Europe...*, s. 34.

⁴⁴ WISEMAN, Oliver. Will We Meet Again? The Covid-19 crisis is testing European unity to the breaking point. *City Journal* [online databáze], 2020, [cit. 2. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.city-journal.org/covid-19-crisis-testing-european-unity>.

považovat správně nastavené a fungující instituce za základní kámen úspěšné federalistické integrace, jelikož právě instituce slouží jako odkaz pro další generace, které neměly možnost prožít události původně směřující k přechodu z konfliktu k politické spolupráci.

1.2.2. Friedrich von Hayek (1899–1992)

Friedrich von Hayek byl významným politologem, ekonomem a sociologem tzv. Rakouské školy, který vnímal jako přední příčinu rozpadu Rakousko-Uherska nacionalismus. Byl zastáncem federace v situacích, kdy běžný státní systém nebyl dostačující. Federace dle Hayeka může přispět především k omezení centrální moci a moci většiny a přináší tak obyvatelstvu, i když různorodému, příležitost žít společně v míru.⁴⁵ S ohledem na situaci po první světové válce bylo zřejmé, že omezená federace nedokáže odvrátit budoucí spory, které mohou vyústit v další světový válečný konflikt. Nejvhodnějším způsobem k vítězství nadcházejícího válečného konfliktu dle něj byla úplná nejen hospodářská, ale také politická unie mezi oběma zeměmi. Takové řešení navrhli později i Churchill a Monnet. Pro zachování rovnováhy sil a znemožnění německé nadvlády bylo stěžejní rozšíření středoevropské federace zejména o Británii, Francii a severoevropské země.⁴⁶

V průběhu druhé světové války Hayek upustil od předchozích vysokých ambicí a uvedl, že nejlepším řešením pro efektivní fungování unie je spolupráce v menším počtu kontinentálních západoevropských zemí s možností postupného rozšíření v budoucnu. Za vhodnou považoval spolupráci s Britským společenstvím národů a Spojenými státy. Ve federaci spatřoval nápravu nesprávné nacionalistické cesty zvolené liberály v devatenáctém století, jež by přinesla mír mezi členskými státy a zároveň omezila spory s ostatními zeměmi. Nepředpokládal ale dosažení kantovské iluze o mírovém stavu lidstva, nýbrž usiloval o nadnárodní spolupráci států, která by vedla k řešení konkrétních politických problémů v určitých regionech.⁴⁷

Myšlenka politické unie byla dle Hayeka silně propojená s hospodářskou spolupráci, neboť nedokáže uvést příklad zdárné zahraniční a obranné politiky bez funkční hospodářské unie. K vedení účinné zahraniční politiky federální unie je nezbytné mít centrální kontrolu zejména nad mezinárodními ekonomickými otázkami, jelikož zejména ty by mohly být příčinou války a zároveň bránit nejlepšímu využití vnitřních zdrojů. Považoval také za nutné,

⁴⁵ SHENFIELD, Arthur A. Law. In: SELDON, Arthur (ed.). *Agenda for a Free Society: Essays on Hayek's "The Constitution of Liberty."* London: Institute of Economic Affairs and Hutchinson, 1961, s. 54.

⁴⁶ VAN DE HAAR, Edwin. *Classical Liberalism and International Relations Theory* [online]. 2009, s. 6 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: http://dx.doi.org/10.1057/9780230623972_6.

⁴⁷ Tamtéž.

aby nedocházelo k nespravedlivému zvýhodnění určitých skupin na úkor jiných, jelikož se domníval, že například obyvatelé jednoho státu nebudou schopni být dostatečně solidární s obyvateli jiného státu pouze proto, že jim to nařídil vyšší orgán, pokud nesdílí společné ideály. Ve svém díle *Cesta do otroctví* vysvětluje, že schopnost solidárního myšlení je schůdnější, pokud se jedná o osoby nám blízké, např. zvyklostmi nebo způsobem myšlení. To znamená, že například norský rybář by se těžce částečně vzdával svého ekonomického zisku ve prospěch portugalského kolegy.⁴⁸ Hayek zůstal příznivcem federalismu i po roce 1945, přestože se Evropa nevyvinula do jím navrhované podoby federace.⁴⁹

Přestože se přímo nikdy nesetkali, vytvořili Hayek a Spinelli ve stejném období dva konkurenční návrhy přístupu k federální integraci Evropy. Návrhy jsou si ale velmi vzdálené. Spinelli uplatňoval svůj názor s ohledem na evropskou jednotu podporující boj proti nerovnostem pomocí znárodnování a přerozdělování daní a prosazoval vytvoření silných centrálních institucí. Oproti Hayekově navrhované formě zabývající se pouze základními funkcemi, jako jsou čtyři svobody vnitřního trhu, obrana a zahraniční politika, obsahoval tento návrh přílišné státní zásahy do hospodářství. Hayek se přikláněl k decentralizaci a konkurenci, zatímco Spinelli podporoval centralizaci a harmonizaci.⁵⁰ V konečném důsledku se ale ani jeden z nich nepodílel na skutečných prvních krocích evropské integrace. Evropskou integraci směrem k federaci přerušila éra neofunkcionalismu, jež předznamenalo již ESUO.⁵¹

Výše uvedený přístup F. von Hayeka se shoduje s přístupem J. Monneta v záležitostech kontroly mezinárodních ekonomických otázek, jelikož právě ty se staly příčinou války. Na druhou stranu ale Hayek neuvažoval o integraci v tak širokém měřítku a považoval za přínosné, aby docházelo jen k řešení konkrétních politických problémů v určitém regionu. Spojení evropských států mělo vést k zavedení pouze základních funkcí s podporou decentralismu.

1.2.3. Altiero Spinelli (1907–1986)

Italský politik Altiero Spinelli byl jedním z otců EU, zakladatel politického hnutí za evropskou jednotu a spoluautorem Manifestu z Ventotene. G.W.F. Hegel jej označil za historického muže, čímž označoval osobnosti, „*kteří jako první vyjádřily, co lidé chtějí. Nejsou*

⁴⁸ HAYEK, Friedrich August. *Cesta do otroctví*. Brno: Barrister & Principal, 2004, s. 181

⁴⁹ VAN DE HAAR, Edwin. *Classical Liberalism and International Relations...*

⁵⁰ REHO, Federico Ottavio. *The past and future of European federalism: Spinelli vs. Hayek* [online]. European Policy Information Center, 2017, s. 1–2 [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: <https://www.martenscentre.eu/publication/the-past-and-future-of-european-federalism-spinelli-vs-hayek/>.

⁵¹ Tamtéž, s. 2.

to dle něj filozofové, ale muži činu, jejichž dílo odpovídá své době“.⁵² Altiero Spinelli byl vůdčí osobností návrhu Evropského parlamentu na smlouvu o federální EU, také označovanou jako Spinelliho plán. Parlament přijal tento návrh v roce 1984 drtivou většinou hlasů a napomohl tak k jeho důležité roli při posílení smluv o EU v 80. a 90. letech, jimž byl plán značnou inspirací.⁵³

Velmi brzy si v mládí osvoji oblast politiky a revolučních ideálů. Již v jeho sedmnácti letech vstoupil do komunistické strany. Nedlouho na to ovládl italskou společnost Benito Mussolini s režimem fašistické totality a Spinelli byl odsouzen za své opoziční postoje k šestnácti letům a 8 měsícům vězení.⁵⁴ Ve vězení se rozhodl dočasně upustit od komunismu a uchýlil se k hodnotám spjatým se svobodou, jelikož sovětská diktatura nesdílela jeho ideály.⁵⁵ Čas strávený ve vězení věnoval studiu a postupně se stal zapáleným zastáncem nadnárodní integrace.⁵⁶

Rok 1937 představoval pro Spinelliho začátek nové intelektuální cesty, na kterou nastoupil, když se natrvalo vzdal komunismu a byl ze strany vyloučen. O dva roky později se ve Ventotene setkal s Ernestem Rossim, jedním z vůdců hnutí *Giustizia e Libertà*, nositelem federalistické kultury. Jejich setkání poznamenalo Spinelliho na celý život.⁵⁷ Později po skončení války v letech 1947 a 1948 působil na kongresech v Montreux a Haagu, kde se aktivně zapojoval do strukturování evropského federalismu. Organizace, které poté založil, Evropské federalistické hnutí a Unie evropských federalistů přetrvaly jako zdroj evropského federalistického aktivismu až do současnosti.⁵⁸ Svůj záměr docílit jednotné Evropy prosazoval i jako poradce významných osobností, kterými byly např. De Gasperi, Spaak a Monnet. Mimo tyto aktivity se snažil prosadit své politické cíle i na akademickém poli a založil Institut pro mezinárodní záležitosti v Římě.⁵⁹

Dle Spinelliho měla společná ústava vzniknout jako výsledek víceetapového procesu. Vlastní návrh ústavy představil v roce 1972. Tento návrh byl přijat o 12 let později. Považoval

⁵² LEVI, Lucio. Altiero Spinelli, Founder of the Movement for European Unity [online]. In: LEVI, Lucio a kol. *Altiero Spinelli - European Federalist*. Brusel: European Parliament, 2009, s. 7 [cit. 8. února 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200903/20090316ATT51977/20090316ATT51977EN.pdf>.

⁵³ European Commission, EU Pioneers. *Altiero Spinelli: an unrelenting federalist* [online]. European-union.europa.eu, [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/system/files/2021-07/eu-pioneers-altiero-spinelli_en.pdf.

⁵⁴ BOUCART, Théo. *The Founding Fathers of the European Union: Altiero Spinelli* [online]. *Courrier d'Europe - Made in Sorbonne*, TheNewFederalist.eu, 31. srpna 2018 [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: <https://www.thenewfederalist.eu/the-founding-fathers-of-the-european-union-altiero-spinelli?lang=fr>.

⁵⁵ LEVI, Lucio. Altiero Spinelli, Founder of the Movement..., s. 7.

⁵⁶ European Commission, EU Pioneers. *Altiero Spinelli: an unrelenting...*

⁵⁷ LEVI, Lucio. Altiero Spinelli, Founder of the Movement..., s. 7.

⁵⁸ BOUCART, Théo. *The Founding Fathers of the European...*

⁵⁹ European Commission, EU Pioneers. *Altiero Spinelli: an unrelenting...*

za důležité, aby byly provedeny změny, které by přinesly Evropskému parlamentu možnost přípravy formálních návrhů změn, jež by byly poté přezkoumány mezivládní konferencí a následně přijaty prostřednictvím postupu spolurozhodování mezi parlamentem a konferencí. Nakonec by je ratifikovaly členské státy.⁶⁰ Uvedenou koncepci, která klade důraz na rovné možnosti zástupců členských států a přímo volených zástupců ovlivnit ústavní vývoj Evropy, lze částečně nalézt i později v roce 2007 v návrhu Smlouvy o změně SEU.⁶¹

V letech 1970 až 1976 působil jako člen Evropské komise, kde se zabýval vnitřní politikou. Působil také jako poslanec italského parlamentu za komunistickou stranu. Následně byl v roce 1979 zvolen do Evropského parlamentu. O rok později spoluzaložil tzv. Krokodýlí klub nazvaný dle restaurace, ve které se scházeli s ostatními podobně smýšlejícími poslanci. Jeho členové se zasazovali o novou evropskou smlouvu.⁶² Jak je avizováno výše, roku 1984 došlo ke schválení Spinelliho plánu Evropským parlamentem. Nedošlo sice ke schválení tohoto plánu národními parlamenty, i přesto měl ale tento Návrh smlouvy o založení EU významný dopad do budoucnosti a stal se základem pro JEA z roku 1986 a tudíž i pro Maastrichtskou smlouvu z roku 1992, jež založila EU.⁶³

Ne všechny Spinelliho myšlenky se vždy setkaly s úspěchem, to mu ale nezabránilo sledovat svůj cíl v podobě vytvoření nadnárodní evropské vlády a usilovat o odvrácení dalších válečných konfliktů. Jeho vize sjednocené Evropy se stala inspirací pro mnoho dalších změn, jako např. rozšíření pravomocí Evropského parlamentu. Ostrov Ventotene je pro federalistické hnutí dodnes významným symbolem hodnot, které zastává.⁶⁴

1.2.3.1. Manifest z Ventotene

Návrh Manifestu z Ventotene Za svobodnou a sjednocenou Evropu vznikl v roce 1941. Hlavní autoři, Altiero Spinelli a Ernesto Rossi byli v tomto období drzeni na ostrově Ventotene. Rossi se zasloužil o šíření federalistické literatury na ostrov a sám je autorem první části třetí

⁶⁰ BIEBER, Roland. The Spinelli draft treaty: a remnant of better times or inspiration for a constitutional settlement? [online]. In: LEVI, Lucio a kol. *Altiero Spinelli - European Federalist*. Brusel: European Parliament, 2009, s. 19 [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200903/20090316ATT51977/20090316ATT51977EN.pdf>.

⁶¹ BIEBER, Roland. The Spinelli draft treaty: a remnant of better..., s. 19.

⁶² European Commission, EU Pioneers. *Altiero Spinelli: an unrelenting...*

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ European Commission, EU Pioneers. *Altiero Spinelli: an unrelenting...*

kapitoly Manifestu, která se týká hospodářské a sociální politiky – Poválečné povinnosti. Reforma společnosti.^{65, 66}

K sepsání Návrhu manifestu Spinelliho inspirovala díla federalistických teoretiků, která studoval při svém pobytu na Ventotene. V návrhu představuje své federalistické vize o budoucnosti Evropy a také se zasazuje o společnou ústavu pro Evropu. Vítězství nad fašistickými mocnostmi dle něj znamenalo příležitost a zároveň potřebu vytvoření nadnárodní evropské federace států, což by zabránilo dalším válečným konfliktům.⁶⁷

Spinelliho dílo mělo skutečně významný dopad a představovalo posun od teoretických úvah k akčnímu plánu. Věřil, že právě nastolený mír přinese svobodu, rovnost, sociální spravedlnost a nezávislost, nikoli naopak, jak prosazovaly jiné ideologie.^{68, 69} Dle Manifestu mělo být předpokladem k řešení všech institucionálních, ekonomických a sociálních problémů definitivní odstranění národních a suverénních států v Evropě.⁷⁰ Když Spinelliho v roce 1943 propustili z vězení, založil Hnutí evropských federalistů, které se řídilo programem dle jeho spisů. I nadále se zasazoval o sjednocenou Evropu založenou na federalistických myšlenkách a domníval se, že spolupráce v rámci Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a Rady Evropy je nedostatečná a prosazoval další integraci.⁷¹

V kapitole věnované hlavním představitelům evropské integrace byly představeny jejich klíčové přístupy a kroky vedoucí k rozvoji integrace federalistickým směrem. Zvolení představitelé se shodují na důvodech integrace, které spatřují v zabránění další válce a v dosažení míru. Nicméně, každý z nich přistupuje k integraci odlišným způsobem. Pochopení těchto různých přístupů lze považovat za velmi podstatné k porozumění aktuálního vývoje integrace a jejím možnostem do budoucna. V této části práce byly zmíněny okolnosti, které autory vedly k jejich činům i vysvětlení, jež dokládaly úhel jejich pohledu a výhody, které v nich spatřovaly.

⁶⁵ Union of European Federalists. *The Ventotene Manifesto* [online]. Federalists.eu, [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: <https://www.federalists.eu/uef/library/books/the-ventotene-manifesto/>.

⁶⁶ LEVI, Lucio. Ernesto Rossi and the Ventotene Manifesto. *The Federalist* [online databáze], 1998, roč. 40, č. 3, s. 214 [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: <https://www.thefederalist.eu/site/index.php/en/notes/2104-ernesto-rossi-and-the-ventotene-manifesto>.

⁶⁷ European Commission, EU Pioneers. *Altiero Spinelli: an unrelenting...*

⁶⁸ LEVI, Lucio. Ernesto Rossi and the Ventotene Manifesto. *The Federalist* [online databáze], 1998, roč. 40, č. 3, s. 214 [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: <https://www.thefederalist.eu/site/index.php/en/notes/2104-ernesto-rossi-and-the-ventotene-manifesto>.

⁶⁹ LEVI, Lucio. Altiero Spinelli, Founder of the Movement..., s. 9.

⁷⁰ SPINELLI, Altiero, ROSSI, Ernesto. *The Manifesto of Ventotene* [online databáze]. Ventotene: The Altiero Spinelli Institute for Federalist Studies, 2013, s. 7, 13, 31 [cit. 3. října 2021]. Dostupné z: https://www.cvce.eu/en/obj/the_manifesto_of_ventotene_1941-en-316aa96c-e7ff-4b9e-b43a-958e96afbecc.html.

⁷¹ European Commission, EU Pioneers. *Altiero Spinelli: an unrelenting...*

2. Definiční prvky

V první kapitole byly přiblíženy různé postoje k federalismu a zejména k evropskému federalismu. I přes rozdílné postoje některých představitelů se obecně federace vyznačuje několika definičními prvky. Mezi tyto prvky patří například existence víceúrovňové vlády, zastoupení států na parlamentní úrovni nebo výskyt ústavy jako právního základu federace a ústavního soudu rozhodujícího spory mezi federální vládou a vládami jednotlivých států. Mezi další znaky federace se řadí také existence dvojího občanství. Účelem těchto prvků je mimo jiné zachování tradic a specifických hodnot, pocitu sounáležitosti a co nejefektivnější rozdělení správy mezi obě úrovně vlády. Záměrem druhé kapitoly je řešení výzkumné otázky „*Jaké prvky federalismu zahrnuje EU?*“ Významově je obsah zaměřen na definiční prvky federálního systému, které se v rámci evropské integrace vyskytovaly již od jejich počátků nebo byly vybudovány v průběhu vývoje evropské integrace a které EU úzce pojí s federálním uspořádáním. Druhá podkapitola je zaměřena na související prvky konfederace a zkoumá jejich vztah s federálními prvky, které se často prolínají či doplňují.

2.1. Federalistické definiční prvky v rámci evropské integrace

EU je již dlouho spornou politikou.⁷² Přestože byla federace od počátku jedním z možných cílů evropské integrace, mnohdy se setkávala s negativními ohlasy. Ani značný odpor a nežádoucnost evropského federalismu ale neodradily např. Alberta Sbragia, Tanju A. Börzel nebo také Madeleine Hosli, kteří již v letech 1993 a 2003 zastávali názor, že se EU rovná federálnímu uspořádání, a to především s ohledem na její právní, strukturální a funkční vývoj.⁷³

Řešení otázky zastoupení v EU je často obtížné. Částečně proto, že čelí podstatnějším a hlubším změnám než zavedený národní systém správy, a také proto, že neexistuje pouze jedna vize evropské spolupráce, ale lze jich najít několik, stejně jako současných výkladů reality EU.⁷⁴ Pro zakladatele sjednocené Evropy nebyla stěžejní pouze zóna volného obchodu, ale

⁷² LORD, Christopher. Assessing Democracy in a Contested Polity. *Journal of Common* [online], 2002, roč. 39, č. 4, s. 641–661 [cit. 5. května 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00325>.

⁷³ SBRAGIA, Alberta M. The European Community: A Balancing Act. *Publius* [online], 1993, roč. 23, č. 3, s. 23–38 [cit. 20. března 2022]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3330840>.
BÖRZEL, Tanja A., HOSLI, Madeleine O. Brussels between Bern and Berlin: Comparative Federalism Meets the European Union. *Governance* [online], 2003, roč. 16, č. 2, s. 179–202 [cit. 20. dubna 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1468-0491.00213>.

⁷⁴ MURRAY, Philomena, RICH Paul (eds.). *Visions of European Unity*. New York: (Boulder, CO: Westview Press, 1996, 250 s.

jejich záměrem bylo vytvoření politické unie vybudované na základě civilizační vize.⁷⁵ V návaznosti na proměnlivé zájmy členských států a jejich občanů dochází ke změně preferencí, a tím pádem je nutno se rozhodovat mezi různými koncepcemi Unie. Tyto nesnáze se odráží ve složitosti systému zastoupení EU.⁷⁶

Pro federalizaci Evropy bylo nejuhodnější období po druhé světové válce, kdy evropské elity usilovaly o sjednocení sil, aby se vyvarovaly případným budoucím ničivým konfliktům.⁷⁷ Federální myslitelé se domnívali, že národní stát opět povede k válce, jako tomu bylo v minulosti, a proto místo něj navrhovali velké státní zřízení.⁷⁸ V rámci debat o evropském federalismu lze nalézt příspěvky obhajující přeměnu EU ve federální stát.⁷⁹ „Obecně je uznáváno, že se EU vyvinula ve více než mezinárodní organizaci nebo konfederaci států, aniž by se však stala zcela federálním útvarem.“⁸⁰

ES bylo prvotně zamýšleno pouze jako organizace hospodářské integrace, jež byla sice ohraničena funkčně, ale nikoli pevnými územními hranicemi či přímým spojením mezi občany nebo jejich institucemi.⁸¹ Federální prvky byly vždy součástí evropských institucí. Příkladem může být Vysoký úřad ESUO odpovědný Společnému shromáždění a disponující autonomními pravomocemi, přestože nebyl mezivládním výkonným orgánem. Prostřednictvím Římských smluv se Vysoký úřad vyvinul v Evropskou komisi, přičemž byly zachovány rozsáhlé pravomoci v rámci EHS. Nadnárodní pravomoci byly nadále v kompetenci mezivládní Rady ministrů. Evropský parlament nabyl na základě JEA více pravomocí a také došlo k zavedení hlasování kvalifikovanou většinou jako standardní rozhodovací praxí v Radě.⁸²

Smlouvy nezahnují výslovné zmínky o suverenitě ani neodkazují na federalismus jako takový. Nicméně, formální náznaky víceúrovňového či dokonce federálního uspořádání lze nalézt např. v článku 4 SEU, který vyhrazuje členským státům pravomoci, které nejsou Smlouvami svěřeny Unii, spolu s článkem 5 zahrnujícím zásadu svěřených pravomocí.^{83, 84} „EU

⁷⁵ TRUEHEART, Charles. Split on Iraq Points Up Europe's Disunity. *Washington Post* [online databáze], 1998, s. A29 [cit. 28. února 2022]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/stories/europe022798.htm>.

⁷⁶ KINCAID, John. Confederal federalism and citizen representation in the European union. *West European Politics* [online databáze], 1999, roč. 22, č. 2, s. 38 [cit. 25. února 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01402389908425301>.

⁷⁷ HAYRAPETYAN, Albert. *Federalism, Functionalism and the EU...*

⁷⁸ TZAGKARAKIS, Stylianos Ioannis. *The Role of Federalism...*, s. 77.

⁷⁹ ELAZAR, Daniel J. *Exploring federalism...*, s. 12.

⁸⁰ BÖRZEL, Tanja A. *What Can Federalism Teach...*

⁸¹ IPSEN Hans P. *Europäisches Gemeinschaftsrecht*. Tübingen: Mohr, 1972, s. 196.

⁸² BÖRZEL, Tanja A. *What Can Federalism Teach...*

⁸³ legislativa ES/EU: Smlouva o Evropské unii, čl. 5

⁸⁴ SONNICKSEN, Jared. Can the EU be a federal democracy? Assessing the horizontal and vertical dimension of the EU government from comparative perspective. *Comparative European Politics* [online], 2022, č. 20, s. 123 [cit. 25. března 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1057/s41295-021-00265-2>.

tedy může být vnímána jako federální systém, pokud je federalismus chápán jako institucionální uspořádání, v němž je veřejná moc rozdělena mezi vlády jednotlivých států a ústřední vládu; každá úroveň vlády rozhoduje o určitých otázkách s konečnou platností; a spory týkající se federace rozhoduje vysoký federální soud.“⁸⁵ Při zkoumání vertikální dělby moci v EU lze nalézt prvky federalismu, které nejsou uvedeny výslovně. Jedná se zejména o četné oblasti předepisující mezivládní spolupráci a koordinaci a také o společné rozhodování a správu evropských právních aktů.

Existují tři základní vzorce přidělování kompetencí – nadnárodní, mezivládní a společné kompetence.⁸⁶ Oblastmi pravomocí Unie se zabývá SFEU v Hlavě I. Unijní instituce, jako např. Komise nebo ECB, nesou odpovědnost za nadnárodní oblasti, jako je obchod, hospodářská soutěž nebo měnová politika v rámci eurozóny. Do druhého typu, tedy do mezivládních pravomocí, spadá zejména zahraniční a bezpečnostní politika. Za provádění těchto politik je zodpovědná především Evropská rada, Rada a členské státy. Poslední skupina, společné kompetence, představuje největší část politiky EU. Zejména v oblastech společné odpovědnosti Smlouvy stanoví, že „členské státy přijmou veškerá nezbytná vnitrostátní právní opatření k provedení právně závazných aktů Unie“.⁸⁷ Pravidla správní spolupráce také reflektují provázanost úrovní výkonné moci.⁸⁸

Evropská byrokracie tvořena správními a regulačními agenturami je velmi rozsáhlá.⁸⁹ Postupně došlo ke zřízení dalších agentur a úřadů, které jsou různými způsoby propojeny. Jejich účelem je koordinace a regulace jednotlivých oblastí politiky. Každá agentura nebo úřad disponuje různou mírou závislosti a diskrece a jsou vázány na Komisi či některé další instituce EU anebo na členské státy.⁹⁰ Tento institucionální a procedurální vývoj úzce souvisí s rozvojem

⁸⁵ MARTÍN, Juan Carlos, ROMÁN, Concepción. The effects of COVID-19 on EU federalism. *Eastern Journal of European Studies* [online], 2021, roč. 12, speciální vydání, s. 126-148 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/354056322_The_effects_of_COVID-19_on_EU_federalism.

⁸⁶ SCHARPF, Fritz. Community and autonomy: Multi-level policy-making in the European Union. *Journal of European Public Policy* [online], 1994, roč. 1, č. 2, s. 219–242 [cit. 20. dubna 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13501769408406956>.

⁸⁷ legislativa ES/EU: Smlouva o fungování Evropské unie, čl. 291, odst. 1

⁸⁸ SONNICKSEN, Jared. Can the EU be a federal democracy? Assessing..., s. 114.

⁸⁹ KELEMEN, Daniel R., TARRANT, Andrew D. The Political Foundations of the Eurocracy. *West European Politics* [online], 2011, roč. 34, č. 5, s. 922–947 [cit. 22. dubna 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01402382.2011.591076>.

⁹⁰ TRONDAL, Jarle, EGEBERG, Morten. Researching European Union Agencies: What Have We Learnt (and Where Do We Go from Here)? *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online], 2017, roč. 55, č. 4, s. 675–690 [cit. 25. dubna 2022]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2983528.

víceúrovňové správy. Popsané rysy, které jsou aplikovány ve správě a řízení EU, dopomohly k vyvinutí „regulačně federálního“⁹¹ a dokonce „exekutivně federálního“ systému.⁹²

Činnost a nastavení EU jsou tedy založeny na některých principech vlastních definici federace. Jako příklad lze uvést víceúrovňový systém správy věcí veřejných. Každá z úrovní má přímý vliv na občany a působí samostatně. Pravomoci EU a členských států se v některých oblastech ale mohou také překrývat, a to na základě ustanovení o sdílené vládě. Významným federalistickým prvkem je stále častější rozhodování většinou. I přesto ale instituce zaručují zastoupení i menšinových názorů. Důležitým se stal také rok 1979, který zavedl přímé volby do Evropského parlamentu. V neposlední řadě je důležité zmínit ESD, jenž řeší konflikty mezi orgány EU a členskými státy.⁹³

I přes popsané federální prvky, které jsou v EU zahrnuty, ji není možné označit za úplný federální systém. Nejdůležitějšími aspekty, které Unii chybí z posuzovaného hlediska je absence fiskálního federalismu a také výlučná pravomoc členských států měnit či doplňovat zakládající smlouvy.⁹⁴ Dalším aspektem je složení rozpočtu EU. Přímé příspěvky získané z cel na zboží ze třetích zemí a DPH tvoří pouze jeho malou část. Příspěvky členských států a jejich fiskální suverenity jsou tedy základem HMU.

Moravcsik poukazuje na to, že právě problém složení rozpočtu EU a fiskální omezení ústí v absenci některých významných politik, které jsou nákladné, a proto je spravují zejména členské státy. Takovými oblastmi jsou např. sociální péče, obrana nebo vzdělávání.⁹⁵ V rámci fiskální kapacity je ale důležité zmínit nová legislativní opatření z roku 2011 a 2013, která posilují Pakt stability a rámec pro koordinaci fiskálních politik. Na základě těchto balíčků, alespoň v rámci fiskální disciplíny, disponuje EU společnými pravidly a je schopna mít dohled nad fiskálními a hospodářskými politikami, potažmo stanovit postupy pro země, které mají potíže s plněním fiskálních cílů, které jsou obsaženy v Paktu. Aby mohly být na evropskou úroveň přeneseny některé další úkoly, je nutné, aby byla v Unii nastolena finanční rovnováha a makroekonomická stabilita eurozóny. Cesta ke stabilnější HMU vede skrze fiskální unii.

⁹¹ KELEMEN, Daniel R. Regulatory Federalism: EU Environmental Regulation in Comparative Perspective. *Journal of Public Policy* [online], 2000, roč. 20, č. 2, s. 133–167 [cit. 26. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4007729>.

⁹² SCHÜTZE, Robert. From Rome to Lisbon: “Executive Federalism” in the (New) European Union. *Common Market Law Review* [online], 2010, roč. 47, č. 5, s. 1385–1427 [cit. 25. dubna 2022]. Dostupné z: <https://kluwerlawonline.com/journalarticle/Common+Market+Law+Review/47.5/COLA2010059>.

⁹³ BÖRZEL, Tanja A, RISSE, Thomas. Who Is Afraid of..., s. 52-54.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ MORAVCSIK, Andrew. *In Defense of the “Democratic Deficit”: Reassessing Legitimacy in the European Union*. CES Working Paper, 2003, č. 92, s. 5.

Jakkoli jsou tyto kroky problematické, jsou stále více považovány za žádoucí či dokonce nezbytné.

Federální aliance evropských federalistů spatřuje jednu z možností budoucího vývoje EU v založení Spojených států evropských, které budou založeny na federální ústavě. Stěžejní problém budoucí evropské integrace je spatřován v nevědomosti většiny občanů, co přesně federace znamená, co mohou očekávat a co jim může přinést. Dokud nebudou mít občané o tomto směru větší povědomí, nebude možné dosáhnout určeného cíle.⁹⁶

Cílem kapitoly bylo zodpovědět stanovenou výzkumnou otázku „*Jaké prvky federalismu zahrnuje EU?*“ V první kapitole bylo objasněno, jaké prvky jsou pro federalismus zásadní a ve druhé kapitole došlo k aplikaci těchto bodů na systém uplatňovaný v evropské integraci. Z výše uvedeného rozboru definičních prvků EU vyplývá, že Unie v současné podobě nabyla významné federalistické prvky. Na druhou stranu, absence klíčových prvků federálního modelu představují pro evropskou integraci dlouhodobě spornou otázku. Nápomocné by mohlo být zvýšení veřejné informovanosti v oblasti evropské integrace a pozitivních přínosů federálního směřování Evropy. Největší ohlas byl spatřován po druhé světové válce. I dnes se ale členské státy (nejen) v případě krizí často obrací na EU a vyžadují efektivnější řešení, k čemuž by mohlo federální uspořádání výrazně přispět.

2.2. Související definiční prvky konfederalismu v rámci evropské integrace

Kromě uplatňování některých federálních principů, disponuje EU také znaky konfederace. Pro lepší porozumění současného fungování EU je důležité se zaměřit i na konfederální způsob fungování, který se často prolíná s federalistickými prvky a společně prostupují do činností současné EU. Následující část kapitoly je zaměřena na konfederální rysy s důrazem na rozdíly oproti federálnímu uspořádání.

Federální principy se při nadnárodní integraci využívaly běžně, zejména co se týče ekonomicko-politické spolupráce. Usnadňují strukturaci a umožňují efektivnější řešení politických obtíží při nadnárodní integraci. V rámci EU lze také zkoumat limity a možnosti nejen federální, ale i konfederální správy.⁹⁷ „*Federalismus zkoumá širokou škálu federálních uspořádání mezi konfederací a federací jako dvěma protilehlými konci federálního kontinua.*“⁹⁸

⁹⁶ LEARN A LOT ABOUT FEDERALISM [online]. faef.eu, [cit. 15. dubna 2022]. Dostupné z: https://www.faef.eu/en_gb/#tve-jump-17d0661887f.

⁹⁷ KINCAID, John. Confederal federalism and citizen..., s. 34.

⁹⁸ BURGESS, Michael. Federalism and federation in Western Europe: the theoretical discourse In: *Federalism and the European Union*. Londýn: Routledge, 2000, s. 15–29.

Při zvážení rysů obou zmiňovaných typů uspořádání vyskytujících se v EU lze dojít k lepším výsledkům zkoumání zastoupení v EU, které budou, sice pouze do jisté míry, ale přeci jen více odpovídat realitě. Na začátku je vhodné uvést zásadní rozdíl mezi těmito dvěma typy unií. Klíčovým prvkem je schopnost konfederální unie vydávat zákony přímo pro jednotlivce neboli, jak to vyjádřil Alexander Hamilton, „rozšířit pravomoc unie na občany“.⁹⁹ Zatímco konfederace je obvykle svazkem vlád nebo států, ve federální unii se jedná i o jednotlivce. Občané členských států mají tedy dvojí občanství, ke kterým se vážou další práva. Federální unie má navíc širší pravomoci, jako např. rozhodování na základě prosté nebo kvalifikované většiny nebo právní nadřazenost v oblasti přenesených pravomocí spolu s přerozdělovacími funkcemi.¹⁰⁰ Politolog a učenec amerického federalismu, mezivládních vztahů a státní a místní správy, John Kincaid, uvedl, že se v EU vyvinul tzv. „konfederální federalismus, tedy konfederální uspořádání vlády, které v rámci svých kompetencí funguje ve výrazně federálním režimu“.¹⁰¹

Po druhé světové válce se sice snahy o federalizaci Evropy nestaly realitou a zástupce tohoto směru nahradili funkcionalisté, ale právě tato skupina vytvořila omezenější systém propojení funkcí pro některé oblasti, čímž podpořila vznik nového typu evropského konfederálního uspořádání do budoucna. Na tomto základě mohly později opět na povrch vylout federalistické myšlenky.¹⁰² Konfederální charakter evropské integrace byl oslaben až v roce 1987 vstoupením v platnost JEA, který stanovil záměr vytvoření jednotného vnitřního trhu do roku 1992, což vyžadovalo zásadní rozšíření pravomocí ES. Dosah tohoto dokumentu byl tedy pro federalismus výrazně širší než pouze stanovené hospodářské cíle.¹⁰³

Vývoj integrace nebyl nikdy jednoznačný a panovalo ohledně něj mnoho různých názorů. Například američtí vědci označili ES v roce 1982 za rodící se federální systém.¹⁰⁴ O pět let později označil časopis *The Economist* EU za rodící se konfederaci. Ve Francii ale úředníci zastávali názor, že je federalismus mrtvý.¹⁰⁵ Dle Elazara se ES v podstatě formálně stalo

⁹⁹ HAMILTON, Alexander. The Insufficiency of the Present Confederation to Preserve the Union. *Independent Journal* [online databáze], 1787 [cit. 26. února 2022]. Dostupné z: <https://guides.loc.gov/federalist-papers/text-11-20>.

¹⁰⁰ KINCAID, John. Confederal federalism and citizen..., s. 38.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 34.

¹⁰² ELAZAR, Daniel J. The New Europe: a Federal State or a Confederation of States? *Swiss Political Science Review*, 1998, roč. 4, č. 4, s. 124.

¹⁰³ KINCAID, John. Confederal federalism and citizen..., s. 39.

¹⁰⁴ SANDALOW, Terrance, STEIN Eric (eds.). *Courts and free markets: perspectives from the United States and Europe*. New York: Oxford University Press, 1982, s. 14.

¹⁰⁵ *Learning to love the EU* [online]. *economist.com*, 31. květen 1997, s. 17 [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: <https://www.economist.com/special-report/1997/05/29/learning-to-love-the-eu>.

konfederací 1. ledna 1994 jako EU. Přeměna názvu v Unii dle něj slibovala naději v silnější spolupráci schůdnou nejen pro konfederalisty, ale také pro federalisty.¹⁰⁶

V podkapitole byly zváženy federální a konfederální rysy integrace a jejich souvislosti, případně významné odlišnosti. Federace je zpravidla založena na základě ústavní smlouvy a disponuje dvojitým občanstvím. Správním základem konfederace je mezinárodní smlouva. Jako jeden ze stěžejních rozdílů federativního a konfederativního uspořádání je schopnost rozšíření pravomocí unie na občany. Právní akty konfederace jsou přímo závazné pro osoby, zatímco v konfederaci jsou závazné pouze pro členské státy. Tyto dva směry se v průběhu evropské integrace prolínaly, respektive doplňovaly. Důležitými milníky pro určení směru integrace se staly JEA a Maastrichtská smlouva. I přes Elazarovo přesvědčení o konfederální formě EU obsahuje Maastrichtská smlouva zásadní federalistické elementy, které jsou blíže rozvedeny v následující kapitole.

¹⁰⁶ ELAZAR, Daniel J. *The New Europe: a Federal...*, s. 124.

3. Hlavní milníky evropské integrace v kontextu federalistické teorie

Pro zachování kontinuity práce je třetí kapitola zaměřena na stěžejní události evropské integrace, které podnítily posun k federalismu a zavedly prvky definované v předchozí kapitole. Účelem je řešení výzkumné otázky „*Jak lze interpretovat milníky evropské integrace v kontextu federalistické teorie?*“ Každý ze zmíněných milníků přispěl k tomuto posunu různými způsoby, které jsou podrobněji rozebrány v následujících řádcích. Kapitola je také zaměřena na neúspěšný návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu, která měla výrazně přispět k federálnímu uspořádání Evropy a na následně přijatou Lisabonskou smlouvu.

Roku 1787 se na základě svojí ústavy staly USA vzorem moderní federace, která pro mnohé sloužila jako inspirace pro evropské sjednocení. Winston Churchill, bývalý britský premiér, jenž byl oddaný myšlence evropské integrace, jako jeden z prvních volal ve svém projevu, na univerzitě v Curychu v roce 1946, po Spojených státech evropských. Dle jeho názoru bylo prvním krokem k obnovení evropské rodiny, zahrnující spravedlnost, milosrdenství a svobodu, právě „*vybudování jakýchsi Spojených států evropských. Jen tak budou moci stovky milionů pracujících znovu získat prosté radosti a naděje, kvůli kterým stojí za to žít.*“¹⁰⁷

Snahy o federální Evropu lze zaznamenat již od poválečného období, kdy Jean Monnet a francouzský ministr zahraniční Robert Schumann spatřovali budoucnost kontinentu v jednotě a spolupráci, jejímž základem bude hospodářská integrace. Tohoto cíle dle Schumanna nemělo být dosaženo najednou, ale prostřednictvím postupných kroků, jejichž základem měla být právě spolupráce ve výrobě uhlí a oceli.¹⁰⁸ Monnet souhlasil s konceptem postupného rozvoje. Dle něj měl být postup založen na základě společné zkušenosti spolupráce v praktických oblastech. Mělo se jednat o rozvíjení společného zájmu. V rámci jeho prvního návrhu usiloval o základní politický cíl, který měl prolomit národní suverenitu, nicméně tento zásah měl být dostatečně vymezený, aby s ním státy souhlasily, ale zároveň dostatečně hluboký, aby měl možnost otevřít cestu k užší spolupráci a vést k jednotě nezbytné pro mír.^{109, 110} Na tyto myšlenky později

¹⁰⁷ Winston Churchill: *calling for a United States of Europe* [online]. European-union.europa.eu, [cit. 26. února 2022]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/eu-pioneers/winston-churchill_en.

¹⁰⁸ NELSEN, Brent F., STUBB, Alexander. *The European Union. Readings on the theory and practice of European integration*. 4. vydání. London: Lynne Rienner Publishers, 2014, s. 11–12.

¹⁰⁹ MONNET, Jean. *Memoirs...*, s. 296.

¹¹⁰ BURGESS, Michael. Introduction: Federalism and Building the European Union. *Publius: The Journal of Federalism* [online databáze], 1996, roč. 26, č. 4, s. 2–3 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/3330768>.

navázal Walter Hallstein, první předseda Evropské komise, dle kterého nemělo dojít pouze k ekonomické integraci, ale i k politické.¹¹¹

ES vznikla původně jako tři společenství, ESUO, Euratom a EHS, založené Pařížskou smlouvou a Římskými smlouvami v letech 1951 a 1957. První z těchto smluv byl založen také ESD, který vytvořil ústavní rámec pro federální strukturu Evropy.¹¹² Federální myšlenky a poválečná snaha západoevropských vlád o hospodářskou prosperitu a trvalý mír přispěly k právnímu a politickému vývoji ES a k transformaci ES do EU.¹¹³ Na konci 80. letech oživila politickou a hospodářskou integraci rozsáhlá reforma Římských smluv. V JEA se vlády, převážně na základě kvalifikované většiny, zavázaly k dokončení jednotného trhu do roku 1992, což přispělo k zahájení činnosti EU v roce 1993.¹¹⁴ JEA pomohl EP stát se významným účastníkem legislativního procesu a posunul ho do centra politického systému ES. Prostřednictvím nového postupu spolupráce mohl Parlament v rámci prvního čtení informovat Radu o svých záměrech a také měl možnost za určitých podmínek změnit či odmítnout společný postoj Rady. Přímá volba EP a rostoucí obavy z demokratického deficitu přispěly k rostoucímu vlivu Parlamentu.¹¹⁵

„Maastrichtská smlouva posílila federální rysy EU tím, že ji zavázala k HMU, včetně jednotné měny. Přidala dohodu o provádění společné zahraniční a bezpečnostní politiky, včetně případného vypracování společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně. Rozšířila hlasování kvalifikovanou většinou v Radě ministrů na politiku životního prostředí. Zavedla občanství Unie s omezenými právy a povinnostmi pro osoby v celé EU. Vyzvala k přijímání rozhodnutí co nejbližší občanům. Stanovila cíle pro přímé všeobecné volby při volbě členů EP. A také vyzvala k úzké spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí.“¹¹⁶ Smlouva ale obsahuje mnoho výjimek, jako např. právo Spojeného království nepřistoupit k třetí etapě HMU nebo ochrana irského ustanovení o právu na život. Některé federální prvky se objevují spíše ve formě záměru nežli jako hmatatelného cíle.

Německý ministr zahraničí Joschka Fisher pomohl opět zviditelnit myšlenku federální Evropy. Ve svém slavném projevu na Humboldtově univerzitě v Berlíně 12. května 2000 zdůrazňoval nevyhnutelnost rozšíření EU a tomu odpovídající institucionální reformy. Vracel

¹¹¹ URWIN, Derek W. *The Community of Europe: A History of European Integration Since 1945*. 2. vydání. Londýn: Routledge, 1994, s. 76.

¹¹² STEIN, Eric. Lawyers, Judges, and the Making of a Transnational Constitution. *The American Journal of International Law*, 1981, roč. 75, č. 1, s. 1-27.

¹¹³ BURGESS, Michael. Introduction: Federalism..., s. 1.

¹¹⁴ DINAN, Desmond. The Single European Act: Revitalising European Integration. In: LAURSEN, Finn (ed.). *Designing the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2012, s. 124.

¹¹⁵ DINAN, Desmond. The Single European Act: Revitalising..., s. 142-144.

¹¹⁶ KINCAID, John. Confederal federalism and citizen..., s. 39.

se k myšlenkám Roberta Schumanna z poválečného období a navrhoval přechod k plnohodnotnému parlamentarismu, evropské federaci založené na ústavní smlouvě. Nemělo dojít ke zrušení národního státu, ale k rozdělení suverenity mezi Unii a státy na základě principu subsidiarity.¹¹⁷ O rok později se konal Konvent o budoucnosti Evropy, jehož účelem bylo najít řešení, jak posílit demokracii v EU a jak se vyhnout přílišné centralizaci a přiblížit Unii evropským občanům. Dle Laekenské deklarace mělo situaci vyřešit buď navrácení pravomocí členskými státy, nebo vyhlídka na vypracování ústavy. Eurofederalisté se ihned vrhli na druhou z navrhovaných možností a začali pracovat na Smlouvě o Ústavě pro Evropu. Měli za cíl vytvořit silnější subjekt EU ve formě federálního evropského státu.¹¹⁸

Federace EU mělo být dosaženo prostřednictvím Smlouvy o Ústavě pro Evropu v několika krocích. Předpokládalo se zrušení předchozích evropských smluv, včetně Smlouvy z Nice z roku 2003, což by znamenalo stávající zrušení EU a ES.¹¹⁹ Článek IV-437 stanoví: „*Touto Smlouvou o Ústavě pro Evropu se zrušují Smlouva o založení Evropského společenství, Smlouva o Evropské unii a, za podmínek uvedených v Protokolu o aktech a smlouvách, které doplnily nebo pozměnily Smlouvu o založení Evropského společenství a Smlouvu o Evropské unii, akty a smlouvy, které je pozměnily nebo doplnily, s výhradou odstavce 2 tohoto článku.*“¹²⁰ Platnost ústavy byla podmíněna ratifikací všech členskými státy.¹²¹

Dále navrhovaná ústava předpokládala její přednost a zákonů přijatých na jejím základě před právem členskými státy, a to včetně jejich ústavního práva. Čl. I-6 říká, že „*Ústava a právo přijímané orgány Unie při výkonu jí svěřených pravomocí mají přednost před právem členskými státy.*“¹²² Článek I-6 měl předznamenat přímou federální pravomoc a článek I-1 měl stanovit nepřímou koordinační pravomoc.¹²³

Článek I-1 měl potvrdit ústavní a politickou nadřazenost nové EU nad jejími členskými státy:¹²⁴ „*Odrážejíc vůli občanů a států Evropy vytvářet společnou budoucnost, zakládá tato Ústava Evropskou unii, již členské státy svěřují pravomoci k dosažení společných cílů. Unie*

¹¹⁷ CVCE Digital Research in European Studies. *Speech by Joschka Fischer on the ultimate objective of European integration (Berlin, 12 May 2000)* [online]. CVCE.eu, 2013. Dostupné z: https://www.cvce.eu/en/obj/speech_by_joschka_fischer_on_the_ultimate_objective_of_european_integration_berlin_12_may_2000-en-4cd02fa7-d9d0-4cd2-91c9-2746a3297773.html.

¹¹⁸ The National Platform EU Research and Information Centre. *WHAT THE EU CONSTITUTION DOES* [online]. Dublin: The National Platform EU Research and Information Centre, 2005, s. 4–6. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/inddem/docs/papers/14%20point%20summary.pdf>.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 8.

¹²⁰ legislativa ES/EU: Návrh smlouvy o Ústavě pro Evropu (neratifikováno), hlava VII, čl. IV-437

¹²¹ KILJUNEN, Kimmo. *The European Constitution in the making*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2004, s. 47.

¹²² legislativa ES/EU: Návrh smlouvy o Ústavě pro Evropu (neratifikováno), hlava I, čl. I-6

¹²³ The National Platform EU Research and Information Centre. *WHAT THE EU CONSTITUTION...*, s. 9.

¹²⁴ Tamtéž.

koordinuje politiky členských států zaměřené na dosažení těchto cílů a vykonává komunitárním způsobem pravomoci, které jí členské státy svěřují.“¹²⁵ Neznamená to ale, že by Unie usilovala o uznání suverenity ze strany jiných států.¹²⁶ Navrhovaný čl. I-7 měl dát EU poprvé právní subjektivitu.¹²⁷ Těmito a několika dalšími kroky se tak EU měla výrazně přiblížit k federalistickému uspořádání.

Některé body navrhované ústavy ale nacházely členské státy jako sporné. Plánované kroky byly velmi odvážné, a tak se vždy nesetkaly s kladnou reakcí. Zavedení rámce hlasování kvalifikovanou většinou v Radě a zoficiálnění termínu „ústava“ spojovaly Unii příliš se státností, čehož se některé státy obávaly. Vedly se spory mezi federálním a mezivládním přístupem k další integraci. Měla být tedy vyhlášena referenda. Každá ze skupin měla k referendu jiný důvod, zastánci federalismu doufali v definitivní potvrzení federace lidem a euroskeptici zase doufali, že alespoň jeden členský stát nebude moci na základě výsledku referenda ústavu ratifikovat.¹²⁸

Návrh Smlouvy v roce 2004 schválila Evropská rada a poté byla v Římě podepsána za přítomnosti předsedy EP Josepa Borrelle Fontellese. Smlouva byla schválena i EP, ale platnou se nakonec nestala na základě jejího odmítnutí v národních referendech ve Francii a v Nizozemsku. S ohledem na neúspěšnost návrhu natolik odvážných změn začaly členské státy pracovat na Lisabonské smlouvě,¹²⁹ která měla reformulovat podstatná ustanovení předešlého pokusu o vznik ústavy.¹³⁰ Reformní Lisabonská smlouva se také neobešla bez odmítnutí ratifikace členskými státy. Jednalo se o referendum v Irsku v polovině roku 2008, při kterém občané spatřovali hlavní problém ve změnách národní ústavy potřebných k provedení Lisabonské smlouvy. Nakonec byly ale potřebné změny schváleny v druhém referendu v říjnu 2009 a Lisabonská smlouva tak vstoupila v platnost 1. prosince téhož roku.¹³¹

Dle profesrů Allana Dashwooda a Derricka Wyatta, významných anglických autorů, je Lisabonská smlouva náhrada neúspěšné Ústavy pro Evropu, která zachovává co nejvíce z jejich reformu, ale bez zatížení ústavní rétorikou či přílišné spojitosti se státností EU. Jejím účelem je

¹²⁵ legislativa ES/EU: Návrh smlouvy o Ústavě pro Evropu (neratifikováno), hlava I, čl. I-1

¹²⁶ KILJUNEN, Kimmo. *The European Constitution...*, s. 36–47

¹²⁷ legislativa ES/EU: Návrh smlouvy o Ústavě pro Evropu (neratifikováno), hlava I, čl. I-7

¹²⁸ KILJUNEN, Kimmo. *The European Constitution...*, s. 150.

¹²⁹ *Návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu (neratifikována)* [online]. europa.eu, [cit. 1. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europa.eu/about-parliament/cs/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/draft-treaty-establishing-a-constitution-for-europe>.

¹³⁰ GOEBEL, Roger J. Supranational? Federal? Intergovernmental? The Governmental Structure of the European Union After the Treaty of Lisbon. *Columbia Journal of European Law* [online databáze], 2013, roč. 20, s. 81. [cit. 20. října 2022]. Dostupné z: https://ir.lawnet.fordham.edu/faculty_scholarship/577/.

¹³¹ *Lisbon Treaty* [online]. Scholarly Community Encyclopedia, 16. března 2021 [cit. 1. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://encyclopedia.pub/entry/114>.

zlepšit efektivitu, účinnost a zvýšit odpovědnost Unie.¹³² Lisabonská smlouva zrušila pilířový systém. Od její platnosti tedy existuje už pouze EU s formálně přiznanou právní subjektivitou. Byl zaveden zvláštní přístup pro vystoupení z Unie, který později poprvé využilo Spojené království.¹³³

Smlouva o ústavě pro Evropu měla výslovně zavádět princip přednosti unijního práva nad právem členských států. Lisabonská smlouva dané ustanovení neobsahuje. Princip přednosti komunitárního práva je ale přirozeně přijímán již od šedesátých let.¹³⁴ Kromě vlastní exekutivy v plném rozsahu chybí EU k federálnímu státu také armáda či policie. Dle Lisabonské smlouvy zůstávají vojenské síly pod kontrolou členských států, které mohou poskytnout civilní a vojenské prostředky k účelu společné bezpečnostní a obranné politiky nebo podnikat operace ve vybraných oblastech. Členské státy ale nemohou být k těmto činům nuceny. Nadále tak zůstává pro EU zásadní členství v NATO.¹³⁵ Lisabonská smlouva také, vzhledem k obavám o vytvoření federálního státu, vypustila zavedení oficiálních symbolů EU. I tyto symboly byly ale běžně užívány již řadu let před přijetím Lisabonské smlouvy.¹³⁶

Na druhou stranu je však ze Smlouvy patrné, že je na Evropskou unii přenášeno stále více pravomocí a zároveň je i posilována funkce Evropského parlamentu v legislativním procesu. Nejdůležitějšími institucionálními změnami, které Lisabonská smlouva přinesla, jsou hlasování kvalifikovanou většinou v Radě ministrů a zřízení úřadu zástupce pro zahraniční a bezpečnostní politiku.¹³⁷ Přestože od této Smlouvy nedošlo k další revizi, budoucí směřování Unie je stále aktuálním tématem. K intenzivním debatám ohledně budoucnosti Evropské Unie přispěly krize, se kterými se EU musela vypořádat, například problémy v eurozóně nebo nejednotná reakce na ukrajinskou a migrační krizi v roce 2015. Tyto události poukázaly na nutnost znovuoobnovení debaty o budoucnosti Evropy a zpochybnily schopnosti EU řešit klíčové otázky.¹³⁸

V Bílé knize o budoucnosti Evropy z roku 2017 Jean-Claude Juncker, tehdejší předseda Evropské komise, spatřuje důležitost budoucího vývoje integrace především ve sjednocení, odvaze a důvěře v lepší společnou budoucnost. Jedním ze scénářů pro EU27 v roce 2025 je

¹³² Tamtéž.

¹³³ *Lisbon Treaty* [online]. Scholarly Community Encyclopedia, 16. března 2021 [cit. 1. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://encyclopedia.pub/entry/114>.

¹³⁴ Odbor informování o evropských záležitostech Úřadu vlády ČR. *LISABONSKÁ SMLOUVA (Co o ní potřebujete vědět)* [online]. s. 12. Dostupné z: https://euroskop.cz/wp-content/uploads/sites/3/2022/01/14956-lisbonne_2.pdf.

¹³⁵ Tamtéž, s. 18.

¹³⁶ Tamtéž, s. 19.

¹³⁷ legislativa ES/EU: Smlouva o fungování Evropské unie, hlava III, čl. 9c

¹³⁸ MĚŠTÁNKOVÁ, Petra, FILIPEC, Ondřej. Debates on the Future of the EU: Between Expectations and Reality. In: ŠIŠKOVÁ, Naděžda (ed.). *A Legal Analysis and the Political Visions on the Future of the Union*. Kolín nad Rýnem: Wolters Kluwer Deutschland GmbH, 2018, s. 263–264

sdílení více kompetencí a pravomocí ve všech oblastech a prohloubení spolupráce mezi členskými státy. Prioritou v tomto scénáři se stala obrana, bezpečnost, posílení zahraniční politiky a dokončení finanční a fiskální unie. Taková spolupráce by mohla být cestou k rychlejšímu rozhodovacím procesům, a tudíž i k úspěšnému překonávání každodenním výzvám.¹³⁹ „Z určitého pohledu byla Bílá kniha reakcí především na Brexit, migrační krizi a nedostatek společné dlouhodobé vize.“¹⁴⁰

Od dubna 2021 do května 2022 měli občané EU příležitost se vyjádřit k činnostem EU a k jejímu směřování do budoucna. Probíhala Konference o budoucnosti Evropy, jejíž výsledek by měl dle Německa vést k „ústavnímu konventu a k dalšímu rozvoji federálního evropského státu, decentralizovaného a organizovaného podle zásad subsidiarity a proporcionality a založeného na Listině základních práv“.¹⁴¹ Především by na jejím základě mělo dojít k posílení role EP, rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou v Radě a zvýšení strategické suverenity Evropy.¹⁴²

Zastáncem hlubší integrace Evropy je také francouzský prezident Emmanuel Macron. Budoucnost Francie je dle něj neoddělitelná od budoucnosti Evropy. Na druhou stranu jeho ambiciózní vizi suverénní Evropy stále odporují někteří voliči, kteří mají obavy z federálního uspořádání. Aktuální krize Covid-19 podtrhla důležitost prezidentových záměrů a argumentů. Také konflikt na Ukrajině ukázal, že je potřeba zvýšit vojenské údaje, abychom dosáhli strategické nezávislosti.¹⁴³

S odkazem na poznatky nabyté v této kapitole lze konstatovat, že federalistické prvky byly do EU vneseny v rámci postupného vývoje. Touha po spojené Evropě ve federálním uspořádání přišla již po druhé světové válce například od tehdejšího britského premiéra Winstona Churchilla. Federalistické postoje, přístupy a zejména činy některých významných osobností, z nichž některé byly součástí obsahu i první kapitoly, výrazně přispěly k formování evropské spolupráce.

Mezi hlavní milníky, které jsou interpretovány v této kapitole z federalistického hlediska, patří například Pařížská smlouva a Římské smlouvy, jež založily ESUO, Euratom a EHS. Dále je významný JEA například s ohledem na posílení vlivu EP, tedy posílení zastoupení členských států na parlamentní úrovni. Významné posílení federalistických prvků

¹³⁹ EVROPSKÁ KOMISE. *Bílá kniha o budoucnosti Evropy. Úvahy a scénáře pro EU27 v roce 2025*. 2017, s. 24–29.

¹⁴⁰ MĚŠŤÁNKOVÁ, Petra, FILIPEC, Ondřej. *Debates on the Future...*

¹⁴¹ Bündnis für Freiheit, *Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit. Mehr Fortschritt wagen*. s. 131.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

zahrnuje také Maastrichtská smlouva, zejména z pohledu provádění společné zahraniční politiky. EU ale do současnosti postrádá vlastní ústavu, jelikož Návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu nebyl úspěšný. Následně ratifikovaná Lisabonská smlouva již nenesl natolik výrazné známky federalismu, i přesto ale přinesla důležité prvky, například posílila roli EP v legislativním procesu.

V květnu 2022 bylo ale možné, na základě výsledků Konference o budoucnosti Evropy, zaznamenat návrhy na budoucí změnu Smluv. Podle Ursuly von der Leyen je důležité jednat například o zrušení jednomyslného rozhodování v určitých otázkách. V kontextu soudobých událostí se vyslovila také například pro společnou unijní obranu a zdravotnictví. Francouzský prezident Emmanuel Macron ve svém projevu k příležitosti ukončení Konference ve Štrasburku uvedl, že finanční krize, pandemie a nyní válka na evropském území ukázaly zranitelnost Unie. Nyní čelí EU výzvě, aby byla dostatečně efektivní v době míru, ale i v době krizí, to znamená přijímat rychlá, kolektivní rozhodnutí a investovat prostředky na správných místech. Aby to bylo možné a Evropa se mohla poučit z nedávných krizí, je reforma Smluv nezbytná.

4. Jak Covid-19 ovlivnil EU z pohledu federalistické teorie

Čtvrtá kapitola se váže k hlavní výzkumné otázce „*Jakým způsobem ovlivnila koronavirová krize EU z pohledu federalistické teorie?*“ První část kapitoly je zaměřena na stručné vymezení kompetencí EU v oblasti veřejného zdraví v současnosti. Jako každá politika, prošla i tato postupným vývojem. Z toho důvodu je část kapitoly zaměřena na posilování kompetencí v souvislosti s rozvojem evropské integrace. Dále je kapitola věnována úloze EU v řešení pandemické krize. Od Unie jsou na jednu stranu vysoká očekávání, na druhou stranu má ale pouze omezený rámec možností, na základě kterých může tato očekávání plnit.

Z pohledu federalistické teorie je důležité, zda a jakým způsobem byly EU předány nové pravomoci. V kontextu uvedeného budou další části kapitoly zaměřeny na institucionální vývoj a rozvoj politik či některých dalších vybraných oblastí. Nejedná se ale o mapování všech reakcí EU nebo o vytvoření časového plánu událostí. Body, kterým se kapitola věnuje, jsou vybrány tak, aby napomáhaly řešení hlavní výzkumné otázky. Práce bude mimo oblast zdraví soustředěna např. na regionální politiku nebo politiku soudržnosti. Poslední část této kapitoly je věnována vedlejší výzkumné otázce „*Jaké implikace má předpokládaný vývoj evropské integrace pro federalistickou teorii?*“

Významnost federálních myšlenek můžeme spatřovat i v době krizí. Jako příklad těchto krizí můžeme uvést ekonomickou, migrační, nedávný boj proti pandemii Covid-19 či krizi dluhovou. Právě při dluhové krizi, která nejvíce zasáhla okrajové země eurozóny, mnozí trvali na vytvoření eurobondů. Jejich vznik měl eurozónu zachránit před kolapsem. Ačkoliv eurobondy nakonec nebyly vytvořeny, krize zapříčinila vytvoření jiných mechanismů, jako je Evropský mechanismus stability a prosazení bankovní unie.¹⁴⁴ Při zdravotnické krizi, během pandemie Covid-19, opět vznikla potřeba vytvoření společných opatření se zaměřením na hospodářské problémy a zavedení společného ozdravného mechanismu, které vyústily ve vytvoření největšího stimulačního balíčku, jaký byl kdy vytvořen.¹⁴⁵

Po letech destabilizace vstoupily do EU jihoevropské členské státy. Ačkoliv v jejich systémech existuje stále mnoho rozdílů, vstup do EU posunul tyto státy k hospodářskému vývoji a demokratické konsolidaci. Tyto rozdíly mezi stávajícími a nově připojenými státy, které trpěly určitými dysfunkcemi a nedostatky, ale v konečném důsledku prohloubily dluhovou krizi, která EU postihla po globální finanční krizi v roce 2008. Pro stabilní fungování

¹⁴⁴ TZAGKARAKIS, Stylianos Ioannis. *The Role of Federalism...*, s. 78.

¹⁴⁵ EUROPEAN COMMISSION, *Recovery plan for Europe* [online]. Cs.europa.eu, [cit. 3. dubna 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en.

EU byly vytvořeny nástroje pro korekci trhu, které byly založeny na principech ekonomického liberalismu. Federální požadavek na vytvoření eurobondů nebyl přijat. I v první fázi pandemie Covid-19 panoval zdrženlivý postoj k řešení blízkým federálním systémům. Nakonec ale vytvoření společného plánu obnovy znamenalo úlevu pro nejvíce zasažené země sociálními a hospodářskými důsledky pandemie.¹⁴⁶

Evropský pilíř sociálních práv je jedním ze základních nástrojů pro stabilizaci negativních sociálních důsledků volného trhu. Rámec, vytvořený evropskými i národními sociálními politikami, zahrnuje kombinaci ekonomických sociálních liberálních principů, které podporují subsidiaritu a koordinaci. Důležitost této kombinace vyzdvihuje Delors ve své federální argumentaci. Tyto kroky k realizaci společných základů v ekonomické a sociální oblasti, ačkoli velmi významné, ale nutně neznamenají že EU směřuje přímo k federalismu. Představují ale náznak cesty utvářené v průběhu krizí, která může tímto směrem směřovat.¹⁴⁷

Dle odborníka na evropskou politiku a transatlantické vztahy, sira Michaela Leigha, již EU směřuje k více federálnímu uspořádání. „*Prolomila tabu v oblasti eurobondů, dluhopisů vydávaných Evropskou komisí na financování grantů a půjček vládám členských států na post pandemickou obnovu, a transferových plateb. EU také podnikla iniciativy na nákup vakcín jménem členů a vytvořila „zelený průkaz“ platný v celém bloku. Covid-19, invaze Ruska na Ukrajinu, inflace, růst cen energií, nedostatek dodavatelských řetězců v důsledku klimatických změn a digitální revoluce vyžadují, aby EU jednala jednotně.*“¹⁴⁸ I přes nepřijetí eurobondů ale výskyt pandemie po letech obnovil a posunul diskuzi o nutnosti společné reakce na výzvy, v tomto případě způsobené právě onemocněním Covid-19, a tedy ke sdílení tohoto břemene.¹⁴⁹ Obecně se ale dle některých názorů jeví nepravděpodobné, že by se podobné reakce opakovaly i po odeznění pandemické krize. Stále existují oblasti, kde převažují národní přístupy. Do těchto oblastí řadíme zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku, ekonomiku a obchod, veřejné zdraví i změny klimatu.¹⁵⁰

4.1. Kompetence EU v oblasti veřejného zdraví

Jednání EU v oblasti ochrany a zlepšování lidského zdraví dnes umožňuje čl. 6 SFEU, který stanovuje, že „*Unie má pravomoc provádět činnosti s cílem koordinovat, podporovat*

¹⁴⁶ TZAGKARAKIS, Stylianos Ioannis. The Role of Federalism..., s. 78.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 79.

¹⁴⁸ LEIGH, Michael. *The European Union's federal dilemma* [online]. [gisreportsonline.com](https://www.gisreportsonline.com), 21. ledna 2022 [cit. 15. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.gisreportsonline.com/r/federal-eu/>.

¹⁴⁹ EUROPEAN COMMISSION, *Recovery plan for Europe...*

¹⁵⁰ LEIGH, Michael. *The European Union's...*

nebo doplňovat činnost členských států“¹⁵¹ v různých oblastech, včetně ochrany a zlepšování lidského zdraví.¹⁵² Na druhou stranu čl. 168 SFEU pojednává o opatřeních, kterými EU „doplňuje vnitrostátní politiky členských zemí v oblasti zlepšování veřejného zdraví, prevenci nemocí a příčin ohrožení fyzického a duševního zdraví“.¹⁵³ Předmětné ustanovení dále upřesňuje, že v rámci takových akcí je zahrnut i boj proti nejzávažnějším chorobám prostřednictvím výzkumu jejich příčin, přenosu a prevence a také neméně důležitou povinnost informovat veřejnost v oblasti zdraví. Opomenut nesmí být ani dohled nad závažnými křížovými chorobami včetně varování před nimi, stejně tak jako boj proti přeshraničním zdravotním hrozbám. Z toho vyplývá, že si v této oblasti členské státy EU zachovávají primární úlohu na základě zásady subsidiarity.¹⁵⁴

Evropská akce nemá nahradit vnitrostátní politiky,¹⁵⁵ ale má je pouze doplňovat. Ke spolupráci mezi státy musí docházet za vzájemného respektu určených povinností.¹⁵⁶ Zdravotní péče je jednou z oblastí, která spadá do pravomoci států. To znamená, že státy jsou odpovědné za financování a organizaci poskytování vlastních zdravotnických služeb. Komise má ale možnost vyvinout iniciativu a podpořit tak koordinaci v této oblasti.¹⁵⁷

4.1.1. Vývoj kompetencí EU v oblasti veřejného zdraví

Současné kompetence EU v oblasti veřejného zdraví nebyly zavedeny najednou, ale byly postupně posilovány. K tomu dopomohla snaha dát evropské integraci více sociálního obsahu nebo také krize šílených krav. Římská smlouva o oblasti zdraví nepojednává. První zmínky najdeme až v JEA, ale teprve Maastrichtská smlouva stanovuje veřejné zdraví jako politiku Unie s cílem dosáhnout vysoké úrovně ochrany lidského zdraví.¹⁵⁸ EU podporuje spolupráci a koordinaci mezi státy a Komise může přijmout jakoukoli iniciativu na podporu této koordinace.¹⁵⁹ Amsterodamská smlouva posílila možnosti jednání EU v oblasti veřejného zdraví umožněním přijímat v některých oblastech právně závazné akty. Později došlo k revizi

¹⁵¹ legislativa ES/EU: Smlouva o fungování Evropské unie, čl. 6.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž, čl. 168.

¹⁵⁴ BREHON, Nicolas-Jean. *The European Union and the Coronavirus*. Foundation Robert Schuman, European issues č. 553, 2020, s. 1.

¹⁵⁵ GAREL, Pascal. Les systèmes de santé de l'Union européenne sous influence. *Quaderni* [online databáze], 2013, č. 82, s. 17 [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.4000/quaderni.737>.

¹⁵⁶ BREHON, Nicolas-Jean. *The European Union and the ...*, s. 1.

¹⁵⁷ GAREL, Pascal. Les systèmes de santé de l'Union européenne sous..., s. 17.

¹⁵⁸ BREHON, Nicolas-Jean. *The European Union and the ...*, s. 1.

¹⁵⁹ legislativa ES/EU: Smlouva o Evropské unii, čl. 129

ustanovení Lisabonskou smlouvou, jež znásobila možnosti EU z hlediska ochrany veřejného zdraví.¹⁶⁰ Zdraví se stalo průřezovou politikou.

Lisabonská smlouva převzala předchozí ustanovení a doplňuje je. Do pravomoci Unie spadá také monitorování vážných přeshraničních zdravotních hrozeb, varování v případě ohrožení a boj proti nim. SFEU nyní umožňuje Unii přijímat legislativní akty v oblasti zdraví na základě dvou právních základů.¹⁶¹ Jedná se o přímý základ stanovený článkem 168, který vymezuje pravomoc Unie v oblasti veřejného zdraví,¹⁶² a nepřímý základ v podobě článku 114, který ji zmocňuje k harmonizaci vnitrostátních právních předpisů za účelem dotvoření vnitřního trhu, dále s výslovným odkazem na oblast zdraví.¹⁶³ Tato pravomoc nezpochybňuje primární úlohu států v této oblasti. Zdravotní péče spadá do pravomoci členských států. Právě ty financují, řídí a organizují poskytování zdravotních služeb a péče. Jakákoli opatření přijatá Unii mají doplňovat vnitrostátní politiky, nikoli je nahrazovat.¹⁶⁴

Veškeré aktivity Unie musí být v souladu s víceletým finančním rámcem nebo střednědobým rozpočtem plánování EU. Proto je Lisabonská smlouva významná také s ohledem na zrovnoprávnění obou komor v otázce ročního rozpočtu Unie a na získaná práva veta obou komor. Zvláštní legislativní postup, tzv. souhlas, přinesl EP nové možnosti, jak ovlivnit schvalování víceletého finančního rámce a prostřednictvím zvláštního postupu, tzv. konzultace, má Rada větší vliv na reformu rozpočtových výdajů. Co se týká příjmů EU, zde si národní vlády zachovaly své individuální právo veta a rozhodnutí Rady musí být jednomyslné.¹⁶⁵

Důležité pro rozvoj oblasti zdraví jsou také strategické dokumenty, z nichž velký význam má Bílá kniha Společně pro zdraví: strategický přístup pro EU na období 2008–2013. Dokument reagoval na soudobé úlohy integrace v oblasti zdraví a navrhl řešení například v oblastech účinných a rychlých řešení zdravotních hrozeb nebo v problematice pandemie.¹⁶⁶ Ve Strategickém plánu z roku 2016 Komise poprvé zohledňuje i nové globální hrozby. Moderní časy přináší výborné možnosti, jako např. plynulý obchod a cestování. Vedle pozitivních

¹⁶⁰ MALÍŘ, Jan. Evropská unie a její pravomoci v oblasti veřejného zdraví a přeshraničních zdravotních hrozeb: status quo. *Správní právo* [online databáze], 2021, roč. 54, č. 6-7, s. 322 [cit. 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/spravni-pravo-cislo-6-7-2021.aspx>.

¹⁶¹ BREHON, Nicolas-Jean. *The European Union and the...*, s. 1.

¹⁶² legislativa ES/EU: Smlouva o fungování Evropské unie, čl. 168.

¹⁶³ Tamtéž, čl. 114.

¹⁶⁴ BREHON, Nicolas-Jean. *The European Union and the...*, s. 1.

¹⁶⁵ ARES CASTRO-CONDE, Cristina. The common response to COVID-19. The EU on the road toward de-
crisisification? In: CHATTOPADHYAY Rupak a kol. (eds.). *Federalism and the Response to Covid-19*.
Routledge, 2021, s. 253–254.

¹⁶⁶ MĚŠTÁNKOVÁ, Petra (ed.). *Vybrané politiky Evropské unie*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2017, s. 209.

dopadů tohoto vývoje je ale nutné myslet také na to, že mohou mít vliv na šíření nemocí s katastrofálními následky. Je tedy potřeba, aby Unie výrazně přispěla k ochraně před těmito ekonomickými i zdravotními hrozbami. EU vyvíjela iniciativy i přes to, že dle omezeného rámce měla být pouze vedlejším aktérem.¹⁶⁷

Kompetence EU v oblasti zdraví se vyvíjely postupně. Jedním z podnětů k zavedení zdravotních otázek do Smluv byla krize šílených krav. Významný pokrok přinesla Maastrichtská smlouva zařazením veřejného zdraví do politik Unie. Lisabonská smlouva doplnila předchozí ustanovení a dala Unii dva právní základy, které jí umožňují přijímat legislativní akty v oblasti zdraví. Úloha EU je tedy stále důležitější. Nová řešení aktuálních otázek přinesly například Bílá kniha Společně pro zdraví pro období 2008–2013 a Strategický plán Komise z roku 2016. Stále je ale zachována zásada subsidiarity a členské státy si v této oblasti ponechávají primární úlohu. S ohledem na aktuální pandemickou krizi se otázka veřejného zdraví dostává do popředí.

4.2. Role EU v řešení aktuální pandemické krize

Evropské regiony zastihlo již mnoho závažných katastrof a krizí, jejichž důsledkem jsou stovky obětí a obrovské škody na životním prostředí a infrastruktuře v řádech miliard. Navíc stále vznikají nové hrozby, včetně těch mimo EU, které mají ale taktéž zásadní dopad na obyvatele i území Unie. Covid-19 je příkladem, kdy členské státy mohou být současně natolik přetížené bojem proti aktuální krizi, že již nemají kapacitu pomáhat si vzájemně. V takových případech má EU sloužit jako opora těmto státům a koordinovat reakci na dané katastrofy.¹⁶⁸

Vzhledem k nastavení fungování EU je ale zřejmé, že EU má pouze omezené možnosti, jakými může členským státům poskytnout ochranu. Jak již bylo vysvětleno výše, orgány EU nemohou jednat nad rámec pravomocí jim svěřených členskými státy a také musí konat v souladu s rozpočtem. I přesto, že je pozice EP postupně posilována, stále nedisponuje takovými pravomocemi jako Rada EU a má oproti ní slabší pozici i v oblasti fiskálních otázek.¹⁶⁹ Jedním z velkých nedostatků, které brání EU efektivně reagovat na mimořádně zdravotní situace, je závislost členských států na třetích zemích. Je důležité, aby měla EU dostatek potřebných služeb a zboží, společné zásoby a spolehlivé dodavatelské řetězce. Na národní i evropské úrovni by mělo dojít k posílení lékařského výzkumu, kybernetické

¹⁶⁷ BREHON, Nicolas-Jean. *The European Union and the ...*, s. 3.

¹⁶⁸ EUROPEAN COMMISSION. *rescEU Factsheet* [online]. Ec.europa.eu [cit. 5. listopadu 2022]. Dostupné z: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/resceu_en.

¹⁶⁹ ARES CASTRO-CONDE, Cristina. *The common response to COVID-19...*, s. 253.

bezpečnosti a technologického rozvoje. Při řešení pandemické krize by měly být reakce založeny na obecném zájmu Unie, nikoli na zájmu jednotlivých členských států a mezivládních aliancí, jako tomu bylo na jaře roku 2020 vzhledem k postavení Rady.¹⁷⁰

S ohledem na výše zmíněnou problematiku omezeného rámce pomoci EU v oblasti veřejného zdraví, EU reagovala na krizi Covid-19 rychle a v širokém politickém záběru. Zpočátku v některých zemích zavládl chaos a EU měla obtížný úkol koordinace národních politik členských států, což zprvu nebylo sice příliš úspěšné, ale na druhou stranu se podařilo prosadit okamžité změny v rozpočtu EU 2020 a víceletého finančního rámce na období 2014–2020, čímž Unie kompenzovala svůj pouze podpůrný vliv v oblasti veřejného zdraví. S ohledem na její moc v oblasti měnové a hospodářské politiky se dále podařilo přesměrovat finanční prostředky z Fondu soudržnosti na investiční iniciativu pro reakci na koronavirus a poskytnou členským státům půjčky prostřednictvím dočasné podpory v nezaměstnanosti, Evropské investiční banky a Evropského mechanismu stability. Nejvýznamnějším bodem bylo ale oznámení ambiciózního plánu obnovy EU Covid-19.¹⁷¹

Každá krize, jež zasáhne EU bez ohledu na její připravenost, je pro Unii výzvou k prohloubení spolupráce. Státy mnohdy očekávají pomoc z centrální úrovně EU, která by zajistila efektivní řešení. Nicméně, i tato pomoc má svá omezení a musí se pohybovat v určeném právním rámci. Úkolem Unie je tedy využít veškeré možnosti nejen v oblasti, které se krize přímo dotýká, ale také v dalších souvisejících oblastech, jež mohou zmírnit její negativní dopady. Unie musí čelit výzvám co nejúčinněji a zdolávat i překážky vlastního právního rámce. Právě v takových případech se jeví posun integrace federalistickým směrem jako žádoucí řešení.

4.3. Institucionální vývoj EU s ohledem na Covid-19

Reakcí v souvislosti s aktuální pandemickou krizí čítá EU nespočet. S ohledem na rozsah a cíl práce je účelné zaměřit se pouze na vybrané body. Následující části práce budou tedy soustředěny zejména na institucionální vývoj, významné počiny v rámci zvolených politik EU, oblasti veřejného zdraví, koordinace bezpečného cestování mezi zeměmi EU a na některé další reakce, které jsou nezbytné pro vyřešení stanovené výzkumné otázky a naplnění určených cílů. Účelem kapitoly není detailně popisovat fungování nově vzniklých plánů, programů

¹⁷⁰ Tamtéž s. 259–260.

¹⁷¹ Tamtéž.

a dalších výsledků reakcí EU, nýbrž zasadit je do kontextu posílených mandátů, pravomocí a utužení evropské spolupráce.

Pandemie Covid-19 se odrazila také na institucionálním vývoji EU. Jedna z prvních agentur EU, Evropská agentura pro léčivé přípravky, byla při boji s pandemií jedním z hlavních aktérů a obecně si vedla dobře. Zasloužila se o informovanost o europeizaci schvalování vakcín a léků. Byla jí vytýkána pouze občasná pomalost reakcí, jak např. při posuzování zkoušek vakcín pro ruský Sputnik V. I přesto ale přijaly členské státy tuto agenturu jako regulační agenturu schvalující vakcíny, jejíž úlohu lze přirovnat k roli amerického Úřadu pro kontrolu potravin a léčiv. Důležitým bodem byla také úspěšná kampaň Komise, která podporovala společný nákup ochranných prostředků a jejich vývoz do jiných členských států.¹⁷²

Národní orgány veřejného zdraví jednotlivých členských států posilují svou vazbu s Komisí i mezi sebou. Jsou stále těsněji propojeny s komitologickými výbory a informačními/regulačními agenturami, jako jsou např. již zmiňovaná Evropská léková agentura, Evropský úřad pro bezpečnost potravin nebo Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí, jehož pravomoci byly během pandemie taktéž posíleny. Z toho vyplývá, že došlo k nárůstu centralizace správních agentur jako klíčového rysu federalismu v EU.¹⁷³

V první fázi krize byl klíčový rámec zdravotní bezpečnosti stanovený rozhodnutím o vážných přeshraničních zdravotních hrozbách z roku 2013 a mechanismus civilní ochrany. Prostřednictvím prvního rámce byl vytvořen soubor struktur pro plánování, připravenost a reakci na plánování. Dále zmíněný mechanismus usnadnil spolupráci mezi členskými státy v případě mimořádných událostí a probíhající zdravotní krize. Obě sféry pomoci v oblasti veřejného zdraví splňovaly očekávání, nicméně s ohledem na omezené pravomoci EU neměly dostatečnou kapacitu a dosah.¹⁷⁴

Tyto nedostatky posílily tendenci orgánů EU převzít více odpovědnosti. Na základě dosavadního fungování EU panovaly ohledně přenesení více pravomocí v těchto záležitostech pochyby. I přes neochotu několika málo národů se ale toto úsilí povětšinou těšilo podpoře. Komise dbala o koordinovaný přístup i ve vnitřních záležitostech.¹⁷⁵ Evropská rada pověřila Komisi vytvořením tzv. *Clearing House Covid-19* pro zdravotnické vybavení, který usnadňuje přístup k informacím o Covid-19 a slouží ke koordinaci vývoje v evropském dodavatelském

¹⁷² BUONANNO, Laurie, NUGENT, Neil. *Covid-19 and federal integration in the european union* [online]. 50shadesoffederalism.com [cit. 7. listopadu]. Dostupné z: <https://50shadesoffederalism.com/case-studies/covid-19-and-federal-integration-in-the-european-union/>.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ BROOKS, Eleanor, GEYER, Robert. The development of EU health policy and the Covid-19 pandemic: Trends and implications. *Journal of European Integration*, roč. 42, č. 8, s. 1058.

¹⁷⁵ ARES CASTRO-CONDE, Cristina. The common response to COVID-19..., s. 259.

řetězci osobních ochranných a zdravotnických prostředků, léčivých přípravků a zdravotnického materiálu.¹⁷⁶ Středisku pro prevenci a kontrolu nemocí byla svěřena další úloha, a to monitorování ohnisek nákazy a řízení rizik.¹⁷⁷

Pokud by došlo ke srovnání reakcí EU a situace v USA při vypuknutí pandemie, lze říci, že EU reagovala v určitých aspektech lépe. Unie byla schopna v popředí s Ursulou von der Leyen rychle sestavit panel odborníků a Komise se brzy zasloužila o objednání a distribuci svých zásob *rescEU* prostřednictvím Koordinačního centra pro reakci na mimořádné události.¹⁷⁸ Rezerva zdravotnických potřeb *rescEU* má zajistit rychlejší a komplexnější reakci nejen pro krizi způsobenou pandemií Covid-19, ale například i pro aktuální krizi na Ukrajině.¹⁷⁹ Oproti tomu USA ještě v březnu zápasilo s nedostatkem základního zdravotnického vybavení. I přesto se ale EU setkává s kritikou za pomalou prvotní reakci.¹⁸⁰

„Tato kombinace zavedených a nových politických iniciativ vedla kromě ke společným nákupům osobních ochranných prostředků také k definování kritérií pro legitimní omezení na hranicích. Vytvořila systém povolení vývozu zdravotnického vybavení, navrhla tzv. zelené trasy pro přeshraniční tok kritického zboží a personálu, pomohla překonat problémy se zásobováním zdravotnickými prostředky a začala koordinovat přerozdělování pacientů a zdravotníků mezi státy.“¹⁸¹

Snahy o nápravu nedostatečných kapacit EU ve věcech veřejného zdraví přicházely ještě před pandemií, již v roce 2013. Situace v průběhu pandemie ale ukázala, jak je dané téma stále aktuální a že je potřeba pracovat na nápravě nedostatků. Např. Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí mohlo v otázkách propouštění pacientů, testování a sledování kontaktů nebo propouštění pacientů jednat pouze prostřednictvím doporučení ke členským státům. EU proto iniciovala návrhy ke zlepšení stávajícího rámce. Prvním z nich byl návrh Komise z května 2020 na vytvoření nového programu *EU4Health*. Původní cena tohoto programu sahala k 9,4 miliardám eur, což znamenalo až dvacetinásobné navýšení finančních prostředků,

¹⁷⁶ RUSSACK, Sophia, FENNER, Drew. *Crisis decision-making. How Covid-19 has changed the working methods of the EU institutions* [online databáze], CEPS Polity Insights, červen 2020, č. 17, s. 11 [cit. 3. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/crisis-decision-making/>.

¹⁷⁷ FERRARA, Federico Maria, KRIESI Hanspeter. Crisis pressures and European integration. *Journal of European Public Policy* [online databáze], 2022, roč. 29, č. 9, s. 1358–1359 [cit. 15. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1966079>.

¹⁷⁸ RHODES, Martin. Failing forward: a critique in light of covid-19. *Journal of European Public Policy*, 2021, roč. 28, č. 10, s. 1545.

¹⁷⁹ EUROPEAN COMMISSION. *rescEU Factsheet...*

¹⁸⁰ RHODES, Martin. Failing forward: a critique....

¹⁸¹ Tamtéž, s. 1546.

v červenci byla tato částka Radou snížena na 1,7 miliardy eur. Následovala další jednání společně s EP a v prosinci došlo opět ke zvýšení částky na 5,1 miliardy eur.¹⁸²

Dalším potřebným krokem byla dle Komise a EP silná Evropská zdravotnická unie, o které se zmiňovaly již v březnu 2020. Tato unie má vést k lepší připravenosti na současné i budoucí zdravotní krizi. Možnost rychlejšího jednání mělo přinést zavedení nových pravidel pro zřízení mechanismu EU pro reakci na mimořádné události, který by umožnil vyhlásit stav nouze bez ohledu na prohlášení Světové zdravotnické organizace, agentury Organizace spojených národů. Bylo navrženo posílení mandátů a úloh již několikrát zmiňované Evropské agentury pro léčivé přípravky a Evropského střediska pro prevenci a kontrolu nemocí. K zajištění koordinovanější reakce EU, lepšího krizového řízení a monitorování by měly být členské státy povinny sdělovat určité informace a zjištěné údaje těmto dvěma agenturám, které sehrály při zvládnutí pandemie významnou roli.¹⁸³ V listopadu 2020 navrhla Komise dvě nařízení týkající se představených rozšíření jejich mandátů. Další návrh nařízení se týkal revize rozhodnutí z roku 2013, jenž vyžadoval standardizované národní pandemické plány a nový integrovaný rámec pro epidemiologický dozor, hlášení a audit. Tato řada listopadových návrhů měla zahájit budování nové Evropské zdravotnické unie.¹⁸⁴

V září 2021 vyústila jednání v zahájení činnosti zdravotní unie. Ve spolupráci s Evropským orgánem pro připravenost a reakci na mimořádné události v oblasti zdraví měla za úkol shromažďovat a distribuovat zdravotnický materiál.¹⁸⁵ Na konci listopadu 2021 dosáhly Parlament a Rada předběžné dohody o prodloužení mandátu Evropského střediska pro prevenci a kontrolu nemocí. *„Za účelem získání včasných a srovnatelných údajů bude koordinovat standardizaci postupů sběru údajů, ověřování údajů, jejich analýzu a šíření na úrovni EU. Bude rovněž vypracovávat hodnocení rizik a spravovat databáze pro epidemiologický dozor a pracovat na harmonizovaných přístupech ke sběru a modelování údajů s cílem získat srovnatelné údaje pro celou EU.“*¹⁸⁶

Aby mohly být reakce EU v souladu a jednotlivé orgány se mohly vzájemně doplňovat, budou Evropská komise, Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí, vnitrostátní

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ EUROPEAN PARLIAMENT, *MEPs welcome proposals for a European Health Union* [online]. europarl.europa.eu, 16. listopadu 2020 [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20201116IPR91708/meps-welcome-proposals-for-a-european-health-union>.

¹⁸⁴ RHODES, Martin. *Failing forward: a critique in...*, s. 1546.

¹⁸⁵ BUONANNO, Laurie, NUGENT, Neil. *Covid-19 and federal integration...*

¹⁸⁶ EUROPEAN PARLIAMENT, *EU strengthens its disease prevention and control capacity* [online]. europarl.europa.eu, 29. listopadu 2021 [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20211124IPR18011/eu-strengthens-its-disease-prevention-and-control-capacity>.

orgány a další a agentury EU úzce spolupracovat. Prostřednictvím spolupráce má dojít k dosažení co nejlepších výsledků. Důležitá je také kooperace s dalšími mezinárodními organizacemi v oblasti veřejného zdraví. Spolupráce se Světovou zdravotnickou organizací bude zahrnovat více oblastí, zejména ve vztahu k výměně informací ohledně epidemiologických jevů, jejich výskytu, anomálií nebo nových přenosných nemocech neznámého původu.¹⁸⁷

V lednu 2022 došlo k dalšímu důležitému kroku směrem k posílení Evropské lékové agentury a budování silné Evropské zdravotnické unie, když Rada přijala nařízení revidující mandát této agentury, čímž posílila její krizovou připravenost a její schopnosti řízení léčivých přípravků a zdravotnických prostředků.¹⁸⁸ Prvotní úlohou Evropské zdravotnické unie je poskytovat rámec pro ambicióznější opatření a do budoucna by měla přispět k posílení soudržnosti a legitimacy správy zdravotnictví v EU.¹⁸⁹ Ačkoliv je její význam nyní spíše politický či symbolický, do budoucna by moha přinést významné změny v oblasti zdravotnického práva a politiky EU a napomoci k její ucelenosti.

O měsíc dříve, 20. prosince 2021, dosáhla Rada politické dohody o nařízení umožňujícím aktivaci naléhavých a cílených zdravotnických protioopatření Evropským orgánem pro připravenost a reakci na mimořádné události v oblasti zdraví. *„Tato opatření zahrnují zadávání veřejných zakázek a nákup zdravotnických protioopatření a surovin relevantních pro krizové situace, aktivaci vyhrazených průmyslových zařízení pro flexibilní výrobu vakcín a léčiv, zřízení zdravotnické krizové rady s členskými státy a vytvoření rychlých monitorovacích mechanismů.“*¹⁹⁰

K této dohodě se ve svém prohlášení pozitivně vyjádřila komisařka pro zdraví a bezpečnost potravin Stella Kyriakidesová. Správné nástroje a pravomoci pro reakci v případě mimořádné události jsou dle ní nezbytným prostředkem k úspěšné koordinaci a spolupráci na úrovni EU, a to nejen při akutním řešení krize, ale také při obnově. Situace v Evropě po vypuknutí pandemické krize ukázala, že při řešení přeshraničních zdravotních krizí je nutná spolupráce a společné evropské úsilí. Symbolem takového společného úsilí a kroku vpřed k užší

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ EUROPEAN COMMISSION. *Timeline of EU action* [online]. Ec.europa.eu [cit. 10. listopadu 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/timeline-eu-action_en.

¹⁸⁹ DE RUIJTER, Anniek, BROOKS, Eleanor. The european health union: strengthening the eu's health powers? *Eurohealth*, 2022, roč. 28, č. 3, s. 47.

¹⁹⁰ EUROPEAN COMMISSION. *European Health Union: An empowered HERA in future health emergencies* [online], ec.europa.eu, 20. prosince 2021 [cit. 9. listopadu 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_21_7024.

spolupráci je dle komisařky Úřad pro připravenost a reakci na mimořádné situace v oblasti zdraví.¹⁹¹

V podkapitole došlo ke zjištění, že v oblasti posílení institucionální roviny EU hrály velmi důležitou roli agentury. V první řadě došlo k posílení mandátu Evropské agentury pro léčivé přípravky, jež měla zásadní úlohu nejen v problematice schvalování vakcín. Další posílenou agenturou je Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí. Pandemie vyvolala otázku posílení pravomocí orgánů EU, jež měla vzhledem k okolnostem relativně velkou podporu. Vznikl nový nástroj zdravotnických rezerv *rescEU*, za účelem zajistit komplexní reakci na vzniklé krize. Po vyčerpání stávajících kapacit přišla snaha o nápravu také prostřednictvím nového ambiciózního programu *EU4Health*. Velmi výrazným úspěchem těsnější spolupráce v oblasti zdraví je vznik Evropské zdravotnické unie, jejímž hlavním pilířem je Evropský orgán pro připravenost a reakci na mimořádné události v oblasti zdraví. Klíčem k úspěšnému zvládnutí krize je dostatek dostupných nástrojů a pravomocí svěřených EU, aby mohla řešit krizi efektivně a zdravotní bezpečnost se tak mohla stát evropským úsilím.

4.4. Rozvoj vybraných oblastí a politik EU v reakci na Covid-19

Politika soudržnosti je s ohledem na aktuální pandemickou krizi obohacena o největší fiskální transfer v dějinách evropské integrace, který má členským státům pomoci se rychleji zotavit z nepříznivých dopadů pandemie. Fond EU nové generace představuje plán obnovy s rozpočtem 750 miliard eur mezi členskými státy EU, který je nad rámec dlouhodobého rozpočtu EU.¹⁹² Spolu s posíleným víceletým finančním rámcem EU pro období 2021–2027 se jedná o stěžejní nástroje hospodářské obnovy EU, které pomohou financovat nejen okamžité potřeby, ale také dlouhodobé investice do zelené a digitální přeměny.¹⁹³

Problémovým aspektem bylo také složení rozpočtu EU, který se skládal z 1 % hrubého národního důchodu všech členských států, což odráží ne příliš funkční princip solidarity.¹⁹⁴ Unie pracuje na modernizaci příjmů i s ohledem na situaci ohledně pandemie Covid-19. Do roku 2023 by mělo dojít k představení některých nových vlastních zdrojů. Rozpočet byl sice

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² *Next Generation EU: A Bold European Recovery Strategy* [online], eucalls.net, 24. června 2021 [cit. 8. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://eucalls.net/blog/next-generation-eu>.

¹⁹³ PILAR MÁŠ, Rodríguez. 7. *THE EU BUDGET: THE NEW MFF AND THE RECOVERY INSTRUMENT: NEXT GENERATION EU* [online]. IEAF | FEF, 2021, s. 169. Dostupné z: https://www.ieaf.es/images/Publicaciones-FEF/Anuarioeuro2021/10_The_EU_budget.pdf.

¹⁹⁴ ARES CASTRO-CONDE, Cristina. *The common response to COVID-19...*, s. 251

s vytvořením balíčku hospodářské obnovy EU na podporu členských států navýšen, ale pouze na necelá 2 % HDP EU.¹⁹⁵

Vzhledem k značnému nárůstu nezaměstnanosti a poklesu ekonomiky navrhla Komise na konci května 2020 balíček *React-EU*, který doplňuje již dřívější návrhy – Investiční iniciativu pro reakci na koronavirus a Investiční iniciativu pro reakci na koronavirus plus. Návrhy mají za cíl změnit pravidla pro výdaje v rámci politiky soudržnosti a zaměřit se na regiony nejvíce zasažené krizí a zmírnit zde dopady krize.¹⁹⁶ Členské státy mohou při řešení krize využít větší pružnosti pravidel pro řešení okamžitých dopadů krize díky posílení mimořádných dodatečných zdrojů a opatření EU Výborem pro regionální rozvoj.¹⁹⁷

Ve sféře regionální politiky došlo k rozšíření oblasti působnosti Fondu solidarity EU, aby bylo možné reagovat na naléhavé potřeby způsobené krizí či mimořádnou událostí týkající se veřejného zdraví.¹⁹⁸ Komise usilovala o co nejrychlejší možnost členských států žádat o pomoc z Fondu solidarity EU, bez komplikované dodatečné administrativní práce. Proto vytvořila zvláštní pokyny, které měly zajistit maximální flexibilitu a využití celého portfolia možnosti financování.¹⁹⁹

V oblasti politiky výzkumu a technologického rozvoje je významný klíčový program EU pro financování výzkumu a inovací s rozpočtem 95,5 miliardy eur, tzv. *Horizon Europe*, který čerpá příspěvky z výše zmíněného plánu obnovy *Next generation EU* a s ohledem na jeho rozpočet se jedná o nejambicióznější program tohoto typu. „*Program usnadňuje spolupráci a posiluje dopad výzkumu a inovací na rozvoj, podporu a provádění politik EU při řešení globálních výzev.*“²⁰⁰

Co se týče politiky veřejného zdraví, je důležité zmínit Program EU pro zdraví neboli *EU4Health*, který je také reakcí EU na Covid-19. Návrhy na zlepšení zdravotní péče

¹⁹⁵ STIGLITZ, Joseph E. Recovering from the pandemic: an appraisal of lessons learned. *FEPS COVID RESPONSE PAPERS*, 2020, č. 10, s. 19.

¹⁹⁶ GOUARDÈRES, Frédéric. *Recovery assistance for cohesion and the territories of Europe (REACT-EU)* [online]. europa.eu, březen 2022 [cit. 8. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europa.eu/factsheets/en/sheet/215/recovery-assistance-for-cohesion-and-the-territories-of-europe-react-eu->.

¹⁹⁷ *REACT-EU: EU support to mitigate immediate effects of the COVID-19 crisis* [online]. pubaffairsbruxelles.eu, 2020 [cit. 4. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.pubaffairsbruxelles.eu/eu-institution-news/react-eu-eu-support-to-mitigate-immediate-effects-of-the-covid-19-crisis/>.

¹⁹⁸ EUROPEAN COMMISSION. *COVID-19 - EU Solidarity Fund* [online]. ec.europa.eu [cit. 4. listopadu 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/solidarity-fund/covid-19_en.

¹⁹⁹ ANDRADE, Rita. *EU Solidarity Fund: application guidelines for Covid-19 assistance* [online]. clustercollaboration.eu, 7. dubna 2020 [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://clustercollaboration.eu/news/eu-solidarity-fund-application-guidelines-covid-19-assistance>.

²⁰⁰ *Horizon Europe and Euratom* [online]. sbfi.admin.ch [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.sbfi.admin.ch/sbfi/en/home/research-and-innovation/international-cooperation-r-and-i/eu-framework-programmes-for-research/horizon-europe.html/>.

prostřednictvím federalistického/neofunkcionalistického přístupu lze zaznamenat již v dřívějších dílech některých odborníků. Mezi tyto autory a jejich díla patří např. S. L. Greer, politolog, profesor na Michiganské univerzitě a hlavní odborný poradce pro správu zdravotnictví Evropské observatoře zdravotnických systémů a politik, se svým dílem *Uninvited Europeanization: neofunctionalism and the EU in health policy* z roku 2006²⁰¹ nebo také politolog Vollaard ve svém článku *The Making of a European Healthcare union: A Federalist Perspective*²⁰² z roku 2016. S. L. Greer nadále pokračoval s uplatňováním tohoto přístupu společně s E. Brooks a A. de Ruijter v příspěvku z roku 2020 *Covid-19 and European Union Health Policy: State of Play 2020. Facing the Pandemic*.²⁰³ Článek 168 ale stále vyjadřoval omezenou odpovědnost EU v oblasti veřejného zdraví. Změny se podařilo dosáhnout až v březnu roku 2021 s přijetím nového rozšířeného programu EU v oblasti zdraví navrženého v roce 2020 jako reakce na Covid-19.²⁰⁴

Program „EU4Health je dosud největším výdajovým programem EU v oblasti veřejného zdraví a má vzájemně propojené ambiciózní cíle, a to zlepšit a podpořit zdraví v Unii, chránit lidi v Unii před vážnými přeshraničními zdravotními hrozbami, zvýšit dostupnost a přístupnost léčivých přípravků a posílit národní zdravotní systémy.“²⁰⁵ Jedná se o součást plánu obnovy EU nové generace a má pomoci zdravotnickým systémům členských států vyrovnat se s možnými budoucími krizemi. Jak již bylo zmíněno, pandemie ukázala na nedostatečné schopnosti EU čelit vážným přeshraničním hrozbám. Je tedy nutné usilovat o možnosti, jak pomoci občanům, které pandemie Covid-19 zasáhla, spolu s obnovou ekonomiky a ochrany veřejného zdraví a společnosti.²⁰⁶

Při schvalování rozpočtu EU na rok 2022 se odrazila nutnost budování odolnější Unie a podpora zotavení Evropy z pandemické krize. EP schválil rozpočet v listopadu 2021.²⁰⁷

²⁰¹ GREER, Scott L. *Uninvited Europeanization: neofunctionalism and the EU in health policy*. *Journal of European Public Policy* [online databáze], 2006, roč. 13, č. 1, s. 134–152 [cit. 10. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501760500380783>.

²⁰² VOLLAARD, Hans a kol. *The making of a European healthcare union: a federalist perspective*. *Journal of European Public Policy* [online databáze], 2015, roč. 23, č. 2, s. 157–176 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2015.1034160> 157-176.

²⁰³ BROOKS, Eleanor a kol. *COVID-19 and European Union Health Policy: State of Play 2020. Facing the Pandemic*. In: FRONTEDDU, Boris a kol. (eds.). *Social Policy in the European Union: State of Play 2020*. European Trade Union Institute & European Social Observatory, 2020, s. 33–52.

²⁰⁴ BUONANNO, Laurie, NUGENT, Neil. *Covid-19 and federal integration...*

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ *EU4Health Programme* [online]. cam-europe.eu [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://cam-europe.eu/eu4health-programme/#what>.

²⁰⁷ EUROPEAN PARLIAMENT. *EU budget for 2022: MEPs want focus on COVID-19 crisis recovery* [online]. europa.eu, 21. října 2021 [cit. 9. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20211014IPR14925/eu-budget-for-2022-meps-want-focus-on-covid-19-crisis-recovery>.

postupu ještě před začátkem roku 2023, kdy bude deaktivována obecná úniková doložka z roku 2020.²¹⁴

S bojem proti negativním hospodářským a sociálním dopadům měl členskými státy pomoci také dočasný program Podpora na zmírnění rizik nezaměstnanosti v mimořádných situacích. Jedná se o klíčový prvek komplexní strategie EU pro ochranu občanů.²¹⁵ Zpráva z března 2022 o dopadu provádění tohoto programu zaznamenává jeho úspěch. Podařilo se díky němu ochránit pracovní místa, zmírnit dopady pandemie a podpořit obnovu.²¹⁶

Při shrnutí je příhodné odkázat na dílo pana doktora O. Filipce působícího na Univerzitě Palackého v Olomouci *Towards a Comprehensive EU Health Policy? The Europeanisation of the Fight Against Covid-19 and Reflections on the First Year of the Pandemic*, ve kterém analyzuje reakce EU v roce 2020 na pandemii v kontextu europeizace. Snahy EU o boj s pandemií Covid-19 se projevily v podobě nových orgánů, nástrojů a institucionálního nastavení a přispěly k rozvoji europeizace na úrovni EU bez přenosu nových kompetencí. Všechny reakce byly postaveny na stávajícím právním základu, aniž by zasahovaly do pravomocí členských států.²¹⁷

Evropa je svědkem krizové události, která zasáhla všechna území bez ohledu na vnitřní či vnější hranice. Pandemie poukázala na nedostatečnou připravenost EU čelit mimořádným výzvám a mnohdy vyvolala přání silnější Evropy. S tím souvisí i hlavní výzkumná otázka práce. Unie se nyní těší těsnější spolupráci v několika oblastech popsaných výše. Pokroky evropské integrace sice zatím sice nebyly provedeny změnou Smluv, ale v kontextu výše uvedeného došlo např. k institucionálnímu vývoji, posílení mandátů agentur, posunutí oblasti zdraví na více evropskou úroveň nebo k těsnější spolupráci v oblastech výzkumu a technologického rozvoje. V případech, kdy jsou mimořádnou událostí zasaženy všechny státy, je snazší potlačit národní požadavky a myslet spíše evropsky. Ani pandemie ale samozřejmě nezasáhla všechna území rovnoměrně, myšlenka solidarity a vnímání společných evropských hodnot a zájmů se tedy stala stěžejní.

²¹⁴ EUROPEAN PARLIAMENT, In-Depth Analysis. *Implementation of the Stability and Growth Pact under pandemic times* [online]. europa.eu, prosinec 2021, s. 5 [cit. 20. října 2021]. Dostupné z: [https://www.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_IDA\(2022\)699510](https://www.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_IDA(2022)699510).

²¹⁵ EUROPEAN COMMISSION. *The European instrument for temporary Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency (SURE)* [online]. economy-finance.ec.europa.eu [cit. 15. října 2021]. Dostupné z: https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/sure_en.

²¹⁶ EUROPEAN COMMISSION. *Timeline of EU action...*

²¹⁷ FILIPEC, Ondřej. *Towards a Comprehensive EU Health Policy? The Europeanisation of the Fight Against Covid-19 and Reflections on the First Year of the Pandemic*. *European Journal of Transformation Studies* [online databáze], 2021, roč. 9, č. 2 [cit. 18.11.2022]. Dostupné z: <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/journal-transformation/article/view/7093>.

4.5. Jak krize podnítila budoucí vývoj EU

Pandemie Covid-19 nezasáhla pouze Evropu, ale celý svět. Zasáhla systémy zdravotní péče a sociálního zabezpečení, podrobila zkoušce ekonomiku, oblast životních a pracovních podmínek a další. Celkové dopady krize a jejich hloubka mohou být stále pouze odhadovány. Situace si vyžádala bezprecedentní politické reakce, které mohou ve společnosti vyvolávat různé odezvy.²¹⁸ Již před krizí byli občané EU rozděleni, zjednodušeně, do proevropských a euroskeptických skupin. Francouzský prezident Emmanuel Macron již při vypuknutí krize projevil své obavy, že tato situace může prohloubit neshody mezi oběma skupinami, případně posílit jednu z nich, a tou měli být dle něj euroskeptičtí nacionalisté. Objevily se ale názory, které s těmito obavami nesouhlasily, a naopak predikovaly federalistický moment evropské integrace.²¹⁹

Dle průzkumu ECFR nedošlo k obávanému nárustu euroskeptiků, ale došlo k mírnému setření rozdílu mezi oběma skupinami, což velmi pozitivně přispívá k budoucímu rozvoji evropské integrace. Bylo by ale vhodné jednat co nejdříve a využít této příležitosti, než bude promarněna. Mnozí zastánci nacionalismu vnímají, že nejschůdnější cesta, jak zachovat hodnoty a význam svých národních států, je prostřednictvím evropské spolupráce. Druhá skupina proevropských zástupců si zase uvědomuje důležitost těchto národních hodnot, které musí být zachovány. Svět se ocitl v sevření mezi Si Ťin-pchingovou Čínou a Amerikou Donalda Trumpa a jednotlivé státy si musí zachovat i vlastní strategickou suverenitu. Nelze se spoléhat pouze na multilaterální instituce.²²⁰

Pracovní plán 2022 Úřadu pro připravenost a reakci na mimořádné události v oblasti zdraví vyzdvihuje společné jednání, které tvoří EU silnější. Odkazuje na širokou škálu politik a programů, které je nutno v takové situaci využít a také na důležitost včasného jednání. Výměna vědeckých poznatků a osvědčených postupů v mezinárodním měřítku přinesla lepší možnosti, jak se krizi postavit. Do budoucna lze předpokládat, že Evropu mohou čekat další krize, včetně těch způsobených člověkem, jako je například bioterorismus, chemické nebo jaderné hrozby apod. Evropa musí být připravena předvídat tyto hrozby a efektivně jim čelit.

Zasažení pandemií bylo pro Evropu obrovskou zkouškou a musela čelit mnoha výzvám. Obecně se ale věří, že Evropa vyjde z této krize silnější než kdy předtím. Spolu s lepšími

²¹⁸ PILAR MÁŠ, Rodríguez. 7. *THE EU BUDGET: THE NEW...*, s. 170.

²¹⁹ KRASTEV, Ivan, LEONARD, Mark. Europe's pandemic politics: How the virus has changed the public's worldview [online]. ecf.eu, 24. červen 2020 [cit. 20. října 2021]. Dostupné z: https://ecfr.eu/publication/europes_pandemic_politics_how_the_virus_has_changed_the_publics_worldview/.

²²⁰ KRASTEV, Ivan, LEONARD, Mark. Europe's pandemic politics: How the virus has...

mechanismy ochrany před krizí v takových situacích narůstá i ochota vzájemného solidarismu. „Společná zkušenost krize, která symetricky zasáhne všechny členské státy EU, může snížit význam omezení, které představují národní identity, a usnadnit rozšíření nadnárodní solidarity. Pokud hrozbu vnímají elity všech jednotek zapojených do nadnárodní politiky, je možné překonat konflikt a provést kolektivní akci, která zahrnuje federální modernizaci nadnárodní politiky.“²²¹

Omezený politický mandát EU neblaze přispívá k omezené schopnosti řešit nejen mimořádné výzvy, ale i jiné problémy. Unie by přesto mohla využít krize, jako se tomu stalo již dříve při jiných krizích, a nabýt více pravomocí, aktuálně v oblasti zdraví. Globální pandemie vyžaduje společnou ochranu svých občanů, kterou členské státy samy nezmohou.²²² Ačkoliv evropská integrace není bezchybná a má i své nedostatky, poskytla členským státům efektivnější řešení pro krizové situace, zvládnutí migrace, zmírňování změny klimatu atd. Občané se díky integraci mohou těšit větší svobodě a bezpečnosti. Aby bylo možné tyto atributy společně s ekonomickou prosperitou obnovit po Covid-19, je nutné vytvořit silnější EU.²²³ Po zkušenostech s pandemickou krizí vychází najevo, že federální reakce umožňují tolik potřebnou spolupráci a měly by být ukotveny ve Smlouvách, dokonce možná v jakési evropské ústavě.²²⁴ Již v minulosti přinesly krize EU příležitosti k silnější integraci a následné posílení určitých tendenčně federálních rysů.²²⁵

V návaznosti na aktuální situaci a výsledky Konference o budoucnosti Evropy vyzval EP ve svém usnesení z 9. června 2022 k přijetí Konventu o revizi smluv. Změna Smluv je dle EP v zájmu všech občanů EU, neboť cílem těchto změn je přetvořit EU tak, aby zvýšila její akceschopnost, jakož i demokratickou legitimitu a odpovědnost. Aby bylo možné splnit očekávání občanů plynoucí z Konference, je dle poslanců EP třeba zahájit proces institucionálních reforem. Vzhledem k událostem spojených s krizemi, se kterými se musela EU potýkat v posledních letech, změna Smluv může znamenat naději na silnější a jednotnější Evropu. S ohledem na některé žádosti v průběhu pandemie, přenést na EU více pravomocí, aby

²²¹ MCKAY, David. *Federalism and European Union: A Political Economy Perspective*. Oxford University Press, 1999, s. 23–28.

²²² BRADFORD, Anu. *The duel: could Covid-19 kill off the EU?* [online]. prospectmagazine.co.uk, červenec 2020 [cit. 23. října 2021]. Dostupné z: <https://www.prospectmagazine.co.uk/magazine/the-duel-could-covid-19-kill-off-the-eu>.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ ARNOUX Gabriel. The European Union's areas of competency. Perceptions and realities. *Futuribles* [online databáze], 2017, roč. 419, č. 4, s. 61–72 [cit. 8. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://www.futuribles.com/en/revue/419/>.

²²⁵ BROOKS, Eleanor, GEYER, Robert. The development of EU health..., s. 1057.

mohla efektivněji reagovat na aktuální podněty, lze diskutovat o cestě k více federálnímu uspořádání.

Závěr

Diplomová práce se zabývala prvky federalismu, které lze najít v EU, zkoumala jejich význam a dopad na fungování Unie a zasadila je do kontextu aktuální pandemické krize. Evropské státy prošly rozsáhlou integrací v mnoha oblastech. Z pohledu federalistické teorie lze nalézt v průběhu evropské integrace několik významných milníků, které zásadně ovlivnily fungování EU a přispěly tak k současné podobě Unie. Aby byla EU funkční, musí reagovat na aktuální události, které se dotýkají členských států, a dále se tak vyvíjet za účelem co nejefektivnější reakce. Mnohé situace, s nimiž se EU potýká, mohou být příležitostí pro změnu přístupu k jedné nebo více oblastí integrace. Krize způsobená pandemií Covid-19 přinesla nové podněty k dalšímu vývoji EU nejen z pohledu federalistické teorie.

První kapitola byla zaměřena na přístupy k evropskému federalismu a jeho definice. Kapitola byla přínosem zejména pro teoretický základ práce a seznámení se s problematikou evropského federalismu. Podkapitoly byly věnovány také hlavním představitelům evropského federalismu a jejich přístupu k integraci. Podařilo se splnit záměr kapitoly, poukázat, že postoje různých osobností se od sebe mohou lišit a dokreslit tyto odlišnosti v kontextu daných okolností. Přístupy k evropskému federalismu jsou odlišné nejen v souvislosti s dobou, ve které se dané osobnosti nacházely, ale také např. v souvislosti s konkrétním státem, historií daného místa apod. Některé teorie se ale také navzájem doplňovaly, přínosem kapitoly bylo zejména nabýt informace a pochopit souvislosti tak, aby mohly být další kapitoly zaměřeny na konkrétní výzkumné otázky a pochopeny v celkovém kontextu.

Druhá kapitola byla postavena tak, aby byla vyřešena první výzkumná otázka: „*Jaké prvky federalismu zahrnuje EU?*“ Bylo zjištěno, že i přes rozdílné přístupy si některé federalistické prvky našly svou cestu a jsou nedílnou součástí evropské integrace. Mezi tyto prvky patří zejména víceúrovňová vláda. Z pohledu federalistického uspořádání víceúrovňové vlády jsou významné ustanovení SEU, které rozdělují, v kombinaci se zásadami subsidiarity a vertikálního rozdělení pravomocí, veřejnou moc mezi národní vlády a centrální úroveň EU, kdy každá z úrovní rozhoduje o určitých otázkách s konečnou platností. Dalšími prvky jsou zastoupení států na parlamentní úrovni s ohledem na přímé volby EP a posilování jeho role a stále častější přijímání legislativy většinovým rozhodnutím. V neposlední řadě je významná také existence ESD jako rozhodčího orgánu pro konflikty mezi orgány EU a členskými státy. Krátká podkapitola byla věnována problematice konfederace, jejíž prvky se mnohdy prolínaly s těmi federalistickými. V kapitole byly vymezeny rozdíly mezi danými systémy a dokreslily tak federalistické funkce evropské integrace.

Třetí kapitola byla vázána na další výzkumnou otázku: „*Jak lze interpretovat milníky evropské integrace v kontextu federalistické teorie?*“ Již od vzniku Vysokého úřadu ESUO až po současnost provází evropskou integraci několik důležitých událostí, které různým způsobem posilují přítomné prvky federalismu nebo přináší nové federalistické principy a ovlivňují tak vývoj integrace a její směřování. V kapitole byly zkoumány jednotlivé události a bylo dosaženo potřebných závěrů. Již situace po druhé světové válce podnítila myšlenky federální Evropy, jejíž počátky se odrazily ve vzniku ESUO, Euratom a EHS. Federální myšlenky poté přispěly k politickému vývoji ES. Jednotný evropský akt přinesl důležitý posun v oblasti jednotného trhu a posílil pravomoci EP. Významným posunem evropské integrace z hlediska federalistické teorie přinesla Maastrichtská smlouva, která mimo jiné rozšířila hospodářský rozměr spolupráce o společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a zavedla občanství Unie.

Kapitola se věnovala i neúspěšnému Návrhu Smlouvy o Ústavě pro Evropu, který se měl stát podstatným krokem ku federálnímu uspořádání. Nicméně, právě rozsáhle federalistické prvky vedly k obavám některých států, a tudíž jimi byla Smlouva odmítnuta. Lisabonská smlouva vypustila některé silně federalistické prvky, ale i přesto přinesla další posílení EP, hlasování kvalifikovanou většinou v Radě ministrů a zřídila zástupce pro zahraniční a bezpečnostní politiku. V dubnu 2021 byla zahájena Konference o budoucnosti Evropy s cílem zapojit Evropany do diskusí o činnostech Unie a jejím směřování.

Na základě výše uvedených výzkumných otázek a jejich řešení bylo možné přejít k řešení hlavní výzkumné otázky: „*Jakým způsobem ovlivnila koronavirová krize EU z pohledu federalistické teorie?*“ Kapitola nejprve vytyčila aktuální kompetence Unie v oblasti veřejného zdraví a dále se stručně zabývala vývojem těchto kompetencí. Jelikož ale Unie může k řešení krize a jejich následků využít i kompetence v jiných oblastech, byla dále zkoumána role EU při řešení aktuální krize. Hlavním úkolem EU v případě krize je chránit své občany. Je tedy nezbytné, aby pracovala na všech možných úrovních a využila všech dostupných mechanismů, které jsou pro danou situaci k dispozici.

Evropská integrace prošla mnohdy obtížným vývojem a musela co nejefektivněji reagovat na mnoho nevyhnutelných a nesnadných událostí. Efektivní reakce a řešení nejednou zahrnovaly federalistické prvky. Další části práce se soustředily na výzkum konkrétních federalistických prvků v reakci EU na koronavirovou krizi a došlo k aplikaci federalistické teorie a jejího přínosu pro aktuální vývoj integrace. Bylo zjištěno, že došlo jak k institucionálnímu vývoji, tak k rozvoji některých dalších politik a oblastí integrace. Hlavním přínosem bylo posílení mandátů agentur, posunutí oblasti zdraví na více evropskou úroveň,

těsnější spolupráce v oblastech výzkumu a technologického rozvoje, regionální politiky a nové programy pro boj s krizí a jejími následky.

Ukázalo se, že v situaci, kdy byly státy zasaženy pandemií, byly více nakloněny přesunout větší míru pravomocí na evropskou úroveň a posílit tak spolupráci. Střet s krizí Covid-19 potvrdil, že řešení na centrální úrovni přinesly mnohem lepší výsledky, než kdyby každý stát čelil pandemii sám. Ukázkou efektivnějšího řešení z centrální úrovně je například problematika vakcín. Důležité ale je, že změny zatím nebyly provedeny prostřednictvím reformy Smluv. Veškeré kroky v reakci na pandemii byly učiněny ve stejném právním rámci, ve kterém se ale výrazně prohloubil význam agend souvisejících s aktuální krizí.

V rámci výzkumu byla stanovena také vedlejší výzkumná otázka: „*Jaké implikace má předpokládaný vývoj evropské integrace pro federalistickou teorii?*“ Pandemická krize poukázala na nepřipravenost EU čelit mimořádným událostem. EU však aktuálně nečelí pouze pandemické krizi, ale musí se vyrovnávat i s dalšími problematikami, jako například invaze Ruska na Ukrajinu, inflace, růst cen energií, klimatické změny nebo digitalizace. Každá z krizí má rozdílný charakter, a tak je nutné vyvíjet obranné mechanismy tak, aby byla EU v budoucnu odolnější vůči nadcházejícím nepředvídatelným výzvám. Krize způsobená pandemií Covid-19 zdůraznila důležitost mezinárodní spolupráce. Dalším předpokladem k určení budoucího směřování integrace budou výsledky Konference o budoucnosti Evropy. Evropský parlament již v červnu 2022 vyzval k přijetí Konventu o revizi Smluv. Na základě výsledků provedeného výzkumu lze tvrdit, že pandemická krize může být podnětem k rozšiřování mandátu EU a k více federálnímu fungování Unie. Jak již bylo řečeno, význam různých agend se na základě aktuálních okolností prohlubuje a EU má tendenci využívat krizí k posílení svého mandátu.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

ARES CASTRO-CONDE, Cristina. The common response to COVID-19. The EU on the road toward de-crisisification? In: CHATTOPADHYAY Rupak a kol. (eds.). *Federalism and the Response to Covid-19*. Routledge, 2021, s. 250–261.

BIEBER, Roland. The Spinelli draft treaty: a remnant of better times or inspiration for a constitutional settlement? [online]. In: LEVI, Lucio a kol. *Altiero Spinelli – European Federalist*. Brusel: European Parliament, 2009, 53 s. [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200903/20090316ATT51977/20090316ATT51977EN.pdf>.

BOGDANDY, Armin Von. *Supranationaler Föderalismus als Wirklichkeit und Idee einer neuen Herrschaftsform*. Baden-Baden: Nomos, 1999, 82 s.

BÖRZEL, Tanja A, RISSE, Thomas. Who Is Afraid of a European Federation? How To Constitutionalise a Multi-Level Governance System. In: JOERGES, Christian a kol. (eds.). *What Kind of Constitution for What Kind of Polity? Responses to Joschka Fischer*. Cambridge: Harvard Law School, The Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2000, s. 45–59.

BREHON, Nicolas-Jean. *The European Union and the Coronavirus*. Foundation Robert Schuman, European issues č. 553, 2020, 10 s.

BROOKS, Eleanor a kol. COVID-19 and European Union Health Policy: State of Play 2020. Facing the Pandemic. In: FRONTEDDU, Boris a kol. (eds.). *Social Policy in the European Union: State of Play 2020*. European Trade Union Institute & European Social Observatory, 2020, s. 33–52.

Bündnis für Freiheit, *Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit. Mehr Fortschritt wagen*. 177 s.

BURGESS, Michael, Federalism. In: WIENER, Antje, DIEZ, Thomas (eds.). *European Integration Theory*. Oxford University Press, 2003, 291 s.

BURGESS, Michael. *Federalism and European union: political ideas, influences, and strategies in the European community, 1972-1987*. London and New York: Taylor & Francis e-Library, 2006, 143 s.

- BURGESS, Michael. *Federalism and European Union: the Building of Europe, 1950–2000*. London and New York: Taylor & Francis e-Library, 2022, 290 s.
- BURGESS, Michael. Federalism and federation in Western Europe: the theoretical discourse In: *Federalism and the European Union*. Londýn: Routledge, 2000, 30 s.
- DINAN, Desmond. The Single European Act: Revitalising European Integration. In: LAURSEN, Finn (ed.). *Designing the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2012, s. 124–146.
- DOSENRODE, Søren. The EUropean State. In: SERDÜLT, Milan, WIDMER, Thomas (eds.). *Politik im Fokus*. NZZ Libro ein Imprint der Schwabe Verlagsgruppe AG, 2003, 488 s.
- ELAZAR, Daniel J. *Exploring federalism*. Tuscaloosa: University of Alabama Press, 1987, 335 s.
- HAGUE, Rod, HARROP Martin. *Comparative Government and Politics*. 6. vydání. New York: Palgrave, 2004, 355 s.
- HAYEK, Friedrich August. *Cesta do otroctví*. Brno: Barrister & Principal, 2004, 215 s.
- HLOUŠEK, Vít a kol. *Politické systémy*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2018, s. 220.
- IPSEN Hans P. *Europäisches Gemeinschaftsrecht*. Tübingen: Mohr, 1972, 1092 s.
- KILJUNEN, Kimmo. *The European Constitution in the making*. Brusel: Centre for European Policy Studies, 2004, 168 s.
- KING, Preston. *Federalism and Federation*. Canberra: Croom Helm, 1982, 159 s.
- LEVI, Lucio a kol. *Altiero Spinelli - European Federalist*. Brusel: European Parliament, 2009, 53 s. [cit. 8. února 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200903/20090316ATT51977/20090316ATT51977EN.pdf>.
- MCKAY, David. *Federalism and European Union: A Political Economy Perspective*. Oxford University Press, 1999, 183 s.

MĚŠŤÁNKOVÁ, Petra (ed.). *Vybrané politiky Evropské unie*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2017, s. 209

MĚŠŤÁNKOVÁ, Petra, FILIPEC, Ondřej. Debates on the Future of the EU: Between Expectations and Reality. In: ŠIŠKOVÁ, Naděžda (ed.). *A Legal Analysis and the Political Visions on the Future of the Union*. Kolín nad Rýnem: Wolters Kluwer Deutschland GmbH, 2018, 348 s.

MONNET, Jean. *Memoirs*. New York: Doubleday, 1978, 544 s.

MORAVCSIK, Andrew. *In Defense of the “Democratic Deficit”: Reassessing Legitimacy in the European Union*. CES Working Paper, 2003, č. 92, 18 s.

MURRAY, Philomena, RICH Paul (eds.). *Visions of European Unity*. New York: (Boulder, CO: Westview Press, 1996, 250 s.

NELSEN, Brent F., STUBB, Alexander. *The European Union. Readings on the theory and practice of European integration*. 4. vydání. London: Lynne Rienner Publishers, 2014, 403 s.

RHODES, Martin. Failing forward: a critique in light of covid-19. *Journal of European Public Policy*, 2021, roč. 28, č. 10, s. 1537–1554.

RIKER, William. Federalism. In: GREENSTEIN, Fred I., POLSBY, Nelson W. (eds.). *Handbook of Political Science*. Addison-Wesley Pub. Co., Reading, Mass., 1975, s. 93–172.

SANDALOW, Terrance, STEIN Eric (eds.). *Courts and free markets: perspectives from the United States and Europe*. New York: Oxford University Press, 1982, 600 s.

SHENFIELD, Arthur A. Law. In: SELDON, Arthur (ed.). *Agenda for a Free Society: Essays on Hayek's “The Constitution of Liberty.”* London: Institute of Economic Affairs and Hutchinson, 1961, 194 s.

SPINELLI, Altiero, ROSSI, Ernesto. *The Manifesto of Ventotene* [online databáze]. Ventotene: The Altiero Spinelli Institute for Federalist Studies, 2013, s. 7, 13, 31 [cit. 3. října 2021]. Dostupné z: https://www.cvce.eu/en/obj/the_manifesto_of_ventotene_1941-en-316aa96c-e7ff-4b9e-b43a-958e96afbecc.html.

URWIN, Derek W. *The Community of Europe: A History of European Integration Since 1945*. 2. vydání. Londýn: Routledge, 1994, 304 s.

WATTS, Ronald L. *Federal Systems and Accommodation of Distinct Groups: A Comparative Survey of Institutional Arrangements for Aboriginal Peoples*. Kingston, Ontario: Queen's University, Institute of Intergovernmental Relations, 1998, 74 s.

WEILER, Joseph H.H. Federalism Without Constitutionalism: Europe's Sonderweg. In: NICOLAIDIS, Kalypso, HOWSE, Robert (eds.). *The Federal Vision: Legitimacy and Levels of Governance in the United States and the European Union*. Oxford: Oxford Academic, 2001, s. 54-70.

Právní předpisy a jiné:

Bündnis für Freiheit, *Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit. Mehr Fortschritt wagen*. 177 s.

EVROPSKÁ KOMISE. *Bílá kniha o budoucnosti Evropy. Úvahy a scénáře pro EU27 v roce 2025*. 2017, 31 s.

legislativa ES/EU: Jednotný evropský akt

legislativa ES/EU: Návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu (neratifikováno)

legislativa ES/EU: Smlouva o Evropské unii

legislativa ES/EU: Smlouva o fungování Evropské unie

legislativa ES/EU: Smlouva o založení Evropského společenství

legislativa ES/EU: Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii

legislativa ES/EU: Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli

Články v odborných časopisech:

ARNOUX Gabriel. The European Union's areas of competency. Perceptions and realities. *Futuribles* [online databáze], 2017, roč. 419, č. 4, s. 61–72 [cit. 8. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://www.futuribles.com/en/revue/419/>.

BÖRZEL, Tanja A. What Can Federalism Teach Us About the European Union? The German Experience. *The Federal Trust Constitutional Online Paper Series* [online databáze], 2003, č. 17/03 [cit. 4. února 2022]. Dostupné z: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.519402>.

BROOKS, Eleanor, GEYER, Robert. The development of EU health policy and the Covid-19 pandemic: Trends and implications. *Journal of European Integration*, roč. 42, č. 8, s. 1057–1076.

BURGESS, Michael. Introduction: Federalism and Building the European Union. *Publius: The Journal of Federalism* [online databáze], 1996, roč. 26, č. 4, s. 1–15 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/3330768>.

DE RUIJTER, Anniek, BROOKS, Eleanor. The european health union: strengthening the eu's health powers? *Eurohealth*, 2022, roč. 28, č. 3, s. 47–49.

DOSENRODE, Søren. Federalism. Theory and Neo-Functionalism: Elements for an analytical framework. *Perspectives on Federalism* [online databáze], 2010, roč. 2, č. 3, s. 1–28 [cit. 3. února 2022]. Dostupné z: <https://www.on-federalism.eu/archives>.

ELAZAR, Daniel, J. Federalism and Consociational Regimes. *Publius* [online databáze], 1985, roč. 15, č. 2, s. 17–34 [cit. 3. února 2022]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/publius/article-abstract/15/2/17/1851691>.

ELAZAR, Daniel J. The New Europe: a Federal State or a Confederation of States? *Swiss Political Science Review*, 1998, roč. 4, č. 4, s. 119–138.

FERRARA, Federico Maria, KRIESI Hanspeter. Crisis pressures and European integration. *Journal of European Public Policy* [online databáze], 2022, roč. 29, č. 9, s. 1351–1373 [cit. 15. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1966079>.

FILIPEC, Ondřej. Towards a Comprehensive EU Health Policy? The Europeanisation of the Fight Against Covid-19 and Reflections on the First Year of the Pandemic. *European Journal of Transformation Studies* [online databáze], 2021, roč. 9, č. 2 [cit. 18.11.2022]. Dostupné z: <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/journal-transformation/article/view/7093>.

FOLLESDAL, Andreas, HIX Simon. Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik. *Journal of Common Market Studies*, 2006, roč. 44, č. 3, s. 533–562.

GAREL, Pascal. Les systèmes de santé de l'Union européenne sous influence. *Quaderni* [online databáze], 2013, č. 82, s. 17–26 [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.4000/quaderni.737>.

GOEBEL, Roger J. Supranational? Federal? Intergovernmental? The Governmental Structure of the European Union After the Treaty of Lisbon. *Columbia Journal of European Law* [online databáze], 2013, roč. 20, s. 78–142. [cit. 20. října 2022]. Dostupné z: https://ir.lawnet.fordham.edu/faculty_scholarship/577/.

GREER, Scott L. Uninvited Europeanization: neofunctionalism and the EU in health policy. *Journal of European Public Policy* [online databáze], 2006, roč. 13, č. 1, s. 134–152 [cit. 10. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501760500380783>.

GROSPÍČ, Jiří. Federalism - Federation – Confederation. *Mezinárodní vztahy / Czech Journal of International Relations*. [online databáze], 1992, roč. 27, č. 3, s. 71–80 [cit. 31. října 2022]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/787>.

HAMILTON, Alexander. The Insufficiency of the Present Confederation to Preserve the Union. *Independent Journal* [online databáze], 1787, č. 15 [cit. 26. února 2022]. Dostupné z: <https://guides.loc.gov/federalist-papers/text-11-20>.

KEIL, Soeren. In Memoriam – Professor Michael Burgess (1949-2018). *L'Europe en Formation* [online], 2017, roč. 383-384, č. 2-3, [cit. 10. července 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.3917/eufor.383.0189>.

KELEMEN, Daniel R. Regulatory Federalism: EU Environmental Regulation in Comparative Perspective. *Journal of Public Policy* [online], 2000, roč. 20, č. 2, s. 133–167 [cit. 26. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4007729>.

KELEMEN, Daniel R, TARRANT, Andrew D. The Political Foundations of the Eurocracy. *West European Politics* [online], 2011, roč. 34, č. 5, s. 922-947 [cit. 22. dubna 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01402382.2011.591076>.

KINCAID, John. Confederal federalism and citizen representation in the European union. *West European Politics* [online databáze], 1999, roč. 22, č. 2, s. 34–58 [cit. 25. února 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01402389908425301>.

LORD, Christopher. Assessing Democracy in a Contested Polity. *Journal of Common* [online], 2002, roč. 39, č. 4, s. 641–661 [cit. 5. května 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00325>.

MALÍŘ, Jan. Evropská unie a její pravomoci v oblasti veřejného zdraví a přeshraničních zdravotních hrozeb: status quo. *Správní právo* [online databáze], 2021, roč. 54, č. 6-7, s. 314–342 [cit. 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/spravni-pravo-cislo-6-7-2021.aspx>.

MARTÍN, Juan Carlos, ROMÁN, Concepción. The effects of COVID-19 on EU federalism. *Eastern Journal of European Studies* [online], 2021, roč. 12, speciální vydání, s. 126–148 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/354056322_The_effects_of_COVID-19_on_EU_federalism.

MARTYNOV, Andrii. «Memoirs of a European» Jean Monnet as a source on the history of European integration. *European Historical Studies* [online databáze], 2020, č. 17 [cit. 1. srpna 2022]. Dostupné z: <http://eustudies.history.knu.ua/archive/>.

PIATONNI, Simona. Federalism and Its Competitors: Which Template for Contemporary Europe? *L'Europe en Formation* [online databáze], 2012, roč. 363, č. 1, s. 9–20 [cit. 12. února 2022]. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2012-1-page-9.htm>.

REHO, Federico Ottavio. Did we get it wrong? The true meaning of European federalism. *European View* [online databáze], 2015, roč. 14, č. 1, s. 85–92 [cit. 30. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://link.springer.com/journal/12290/volumes-and-issues/14-1>.

RACHMAN, Gideon. *This is Macron's chance to shape Europe's future* [online]. ft.com, 25. dubna 2022 [cit. 2. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/088bc91c-edf5-472d-800c-75d0421d9fd5>.

ROVNÁ, Lenka. Constitutionalizing the European Union: The Lisbon Treaty and the Czech Republic. *L'Europe en Formation* [online], 2011, roč. 362, č. 4, s. 101–123 [cit. 2. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2011-4.htm>.

SBRAGIA, Alberta M. The European Community: A Balancing Act. *Publius* [online], 1993, roč. 23, č. 3, s. 23–38 [cit. 20. března 2022]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3330840>.

SCHARPF, Fritz. Community and autonomy: Multi-level policy-making in the European Union. *Journal of European Public Policy* [online], 1994, roč. 1, č. 2, s. 219–242 [cit. 20. dubna 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13501769408406956>.

SCHÜTZE, Robert. From Rome to Lisbon: “Executive Federalism” in the (New) European Union. *Common Market Law Review* [online], 2010, roč. 47, č. 5, s. 1385–1427 [cit. 25. dubna 2022]. Dostupné z: <https://kluwerlawonline.com/journalarticle/Common+Market+Law+Review/47.5/COLA2010059>.

SONNICKSEN, Jared. *Can the EU be a federal democracy? Assessing the horizontal and vertical dimension of the EU government from comparative perspective*. *Comparative European Politics* [online], 2022, č. 20, s. 114–133 [cit. 20. března 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1057/s41295-021-00265-2>.

STEIN, Eric. Lawyers, Judges, and the Making of a Transnational Constitution. *The American Journal of International Law*, 1981, roč. 75, č. 1, s. 1-27.

STIGLITZ, Joseph E. Recovering from the pandemic: an appraisal of lessons learned. *FEPS COVID RESPONSE PAPERS*, 2020, č. 10, s. 19.

TRECHSEL, Alexander H. How to federalize the European Union ... and why bother. *Journal of European Public Policy* [online databáze], 2005, roč. 12, č. 3, s. 401–418 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13501760500091117>.

TRONDAL, Jarle, EGEBERG, Morten. Researching European Union Agencies: What Have We Learnt (and Where Do We Go from Here)? *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online], 2017, roč. 55, č. 4, s. 675–690 [cit. 25. dubna 2022]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2983528.

TRUEHEART, Charles. Split on Iraq Points Up Europe's Disunity. *Washington Post* [online databáze], 1998, s. A29 [cit. 28. února 2022]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/stories/europe022798.htm>.

TZAGKARAKIS, Stylianos Ioannis. The Role of Federalism in European Integration in the Context of Contemporary Multifaceted Challenges. *Advances in Social Sciences Research Journal* [online], 2021, roč. 8, č. 8, s. 76–80 [cit. 2. dubna 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.14738/assrj.88.10585>.

VOLLAARD, Hans a kol. The making of a European healthcare union: a federalist perspective. *Journal of European Public Policy* [online databáze], 2015, roč. 23, č. 2, s. 157–176 [cit. 18. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2015.1034160> 157-176.

WATTS, Ronald. Federalism, Federal Political Systems, and Federations. *Annual Review of Political Science* [online databáze], 1998, roč. 1, s. 117–137 [cit. 3. února 2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.1.1.117>.

WISEMAN, Oliver. Will We Meet Again? The Covid-19 crisis is testing European unity to the breaking point. *City Journal* [online databáze], 2020, [cit. 2. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.city-journal.org/covid-19-crisis-testing-european-unity>.

Další internetové zdroje

ANDRADE, Rita. *EU Solidarity Fund: application guidelines for Covid-19 assistance* [online]. clustercollaboration.eu, 7. dubna 2020 [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://clustercollaboration.eu/news/eu-solidarity-fund-application-guidelines-covid-19-assistance>.

BOUCART, Théo. *The Founding Fathers of the European Union: Altiero Spinelli* [online]. Courrier d'Europe - Made in Sorbonne, TheNewFederalist.eu, 31. srpna 2018 [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: <https://www.thenewfederalist.eu/the-founding-fathers-of-the-european-union-altiero-spinelli?lang=fr>.

BRADFORD, Anu. *The duel: could Covid-19 kill off the EU?* [online]. prospectmagazine.co.uk, červenec 2020 [cit. 23. října 2021]. Dostupné z: <https://www.prospectmagazine.co.uk/magazine/the-duel-could-covid-19-kill-off-the-eu>.

BUONANNO, Laurie, NUGENT, Neil. *Covid-19 and federal integration in the european union* [online]. 50shadesoffederalism.com [cit. 7. listopadu]. Dostupné z: <https://50shadesoffederalism.com/case-studies/covid-19-and-federal-integration-in-the-european-union/>.

CVCE Digital Research in European Studies. *Speech by Joschka Fischer on the ultimate objective of European integration (Berlin, 12 May 2000)* [online]. CVCE.eu, 2013. Dostupné z: https://www.cvce.eu/en/obj/speech_by_joschka_fischer_on_the_ultimate_objective_of_european_integration_berlin_12_may_2000-en-4cd02fa7-d9d0-4cd2-91c9-2746a3297773.html.

GOUARDÈRES, Frédéric. *Recovery assistance for cohesion and the territories of Europe (REACT-EU)* [online]. europarl.europa.eu, březen 2022 [cit. 8. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/215/recovery-assistance-for-cohesion-and-the-territories-of-europe-react-eu->.

HAYRAPETYAN, Albert. *Federalism, Functionalism and the EU: The Visions of Mitrany, Monnet and Spinelli* [online]. E-IR.info, 21. září 2020 [cit. 5. února 2022]. Dostupné z: <https://www.e-ir.info/2020/09/21/federalism-functionalism-and-the-eu-the-visions-of-mitrany-monnet-and-spinelli/>.

EUROPEAN COMMISSION. *COVID-19 - EU Solidarity Fund* [online]. ec.europa.eu [cit. 4. listopadu 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/solidarity-fund/covid-19_en.

European Commission, EU Pioneers. *Altiero Spinelli: an unrelenting federalist* [online]. European-union.europa.eu, [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/system/files/2021-07/eu-pioneers-altiero-spinelli_en.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *European Health Union: An empowered HERA in future health emergencies* [online], ec.europa.eu, 20. prosince 2021 [cit. 9. listopadu 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_21_7024.

EUROPEAN COMMISSION, *Recovery plan for Europe* [online]. Cs.europa.eu, [cit. 3. dubna 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en.

EUROPEAN COMMISSION. *rescEU Factsheet* [online]. Ec.europa.eu [cit. 5. listopadu 2022]. Dostupné z: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/resceu_en.

EUROPEAN COMMISSION. *The European instrument for temporary Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency (SURE)* [online]. economy-finance.ec.europa.eu [cit. 15. října 2021]. Dostupné z: https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/sure_en.

EUROPEAN COMMISSION. *Timeline of EU action* [online]. Ec.europa.eu [cit. 10. listopadu 2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/timeline-eu-action_en.

EU4Health Programme [online]. cam-europe.eu [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://cam-europe.eu/eu4health-programme/#what>.

EUROPEAN PARLIAMENT, In-Depth Analysis. *Implementation of the Stability and Growth Pact under pandemic times* [online]. europarl.europa.eu, prosinec 2021, s. 5 [cit. 20. října 2021]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_IDA\(2022\)699510](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_IDA(2022)699510).

EUROPEAN PARLIAMENT. *EU Budget 2022 approved: investing more for a strong recovery* [online]. europarl.europa.eu, 24. listopadu 2021 [cit. 9. listopadu 2022]. Dostupné z: [EU Budget 2022 approved: investing more for a strong recovery | News | European Parliament \(europa.eu\)](https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20211014IPR14925/eu-budget-for-2022-meps-want-focus-on-covid-19-crisis-recovery).

EUROPEAN PARLIAMENT. *EU budget for 2022: MEPs want focus on COVID-19 crisis recovery* [online]. europarl.europa.eu, 21. října 2021 [cit. 9. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20211014IPR14925/eu-budget-for-2022-meps-want-focus-on-covid-19-crisis-recovery>.

EUROPEAN PARLIAMENT. *EU strengthens its disease prevention and control capacity* [online]. europarl.europa.eu, 29. listopadu 2021 [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20211124IPR18011/eu-strengthens-its-disease-prevention-and-control-capacity>.

EUROPEAN PARLIAMENT. *MEPs welcome proposals for a European Health Union* [online]. europarl.europa.eu, 16. listopadu 2020 [cit. 7. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20201116IPR91708/meps-welcome-proposals-for-a-european-health-union>.

Horizon Europe and Euratom [online]. sbfi.admin.ch [cit. 6. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.sbfi.admin.ch/sbfi/en/home/research-and-innovation/international-cooperation-r-and-i/eu-framework-programmes-for-research/horizon-europe.html/>.

KLINKERS, Leo. *Characteristics of a federal EU versus characteristics of the intergovernmental EU* [online]. FAEF.eu, 10. května 2019 [cit. 5. února 2022]. Dostupné z: https://www.faeu.eu/en_gb/characteristics-of-a-federal-eu-versus-characteristics-of-the-intergovernmental-eu/.

KRASTEV, Ivan, LEONARD, Mark. *Europe's pandemic politics: How the virus has changed the public's worldview* [online]. ecf.eu, 24. červen 2020 [cit. 20. října 2021]. Dostupné z: https://ecf.eu/publication/europes_pandemic_politics_how_the_virus_has_changed_the_public_worldview/.

LARCHER, Théophile. *Who was Jean Monnet and why is the EU celebrating him at the Panthéon?* [online]. connexionfrance.com, 7. ledna 2022 [cit. 3. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.connexionfrance.com/article/French-news/Who-was-Jean-Monnet-and-why-is-the-EU-celebrating-him-at-the-Pantheon>.

LEARN A LOT ABOUT FEDERALISM [online]. faef.eu, [cit. 15. dubna 2022]. Dostupné z: https://www.faeu.eu/en_gb/#tve-jump-17d0661887f.

Learning to love the EU [online]. economist.com, 31. květen 1997 [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: <https://www.economist.com/special-report/1997/05/29/learning-to-love-the-eu>.

LEIGH, Michael. *The European Union's federal dilemma* [online]. gisreportsonline.com, 21. ledna 2022 [cit. 15. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.gisreportsonline.com/r/federal-eu/>.

LEVI, Lucio. Altiero Spinelli, Founder of the Movement for European Unity [online]. In: LEVI, Lucio a kol. *Altiero Spinelli - European Federalist*. Brusel: European Parliament, 2009, s. 7 [cit. 8. února 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200903/20090316ATT51977/20090316ATT51977EN.pdf>.

Lisbon Treaty [online]. Scholarly Community Encyclopedia, 16. března 2021 [cit. 1. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://encyclopedia.pub/entry/114>.

MACHÁČEK, Jan. *The Ideals Of a Eurofederalist* [online]. Respekt.cz, 16. ledna 2009 [cit. 1. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/respekt-in-english/the-ideals-of-a-eurofederalist>.

MILLER, Vaughne. „Ever Closer Union“ in the EU Treaties and Court of Justice case law [online databáze]. House of Commons Library, 2015, briefing paper č. 07230, 21 s. [cit. 30. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7230/>.

Návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu (neratifikována) [online]. europarl.europa.eu, [cit. 1. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/cs/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/draft-treaty-establishing-a-constitution-for-europe>.

Next Generation EU: A Bold European Recovery Strategy [online], eucalls.net, 24. června 2021 [cit. 8. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://eucalls.net/blog/next-generation-eu>.

Odbor informování o evropských záležitostech Úřadu vlády ČR. *LISABONSKÁ SMLOUVA (Co o ní potřebujete vědět)* [online]. 24 s. Dostupné z: https://euroskop.cz/wp-content/uploads/sites/3/2022/01/14956-lisbonne_2.pdf.

Our Proposals Towards a Federal Europe [online]. federalist.eu, [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: <https://www.federalists.eu/policies>.

PILAR MÁŠ, Rodríguez. *7. THE EU BUDGET: THE NEW MFF AND THE RECOVERY INSTRUMENT: NEXT GENERATION EU* [online]. IEAF | FEF, 2021, s. 169. Dostupné z: https://www.ieaf.es/images/Publicaciones-FEF/Anuarioeuro2021/10_The_EU_budget.pdf.

REACT-EU: EU support to mitigate immediate effects of the COVID-19 crisis [online]. pubaffairsbruxelles.eu, 2020 [cit. 4. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.pubaffairsbruxelles.eu/eu-institution-news/react-eu-eu-support-to-mitigate-immediate-effects-of-the-covid-19-crisis/>.

REGAD, Samir. *LE FÉDÉRALISME EUROPÉEN : À L'AUNE DE LA PANDÉMIE DE COVID-19* [online]. taurillon.org, 12. červen 2021 [cit. 18. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://www.taurillon.org/le-federalisme-europeen-a-l-aune-de-la-pandemie-de-covid-19?lang=fr>.

REHO, Federico Ottavio. *The past and future of European federalism: Spinelli vs. Hayek* [online]. European Policy Information Center, 2017, 5 s. [cit. 9. února 2022]. Dostupné z: <https://www.martenscentre.eu/publication/the-past-and-future-of-european-federalism-spinelli-vs-hayek/>.

ROSMINO, Claudio, BOWDEN, Mario. *Digital Covid Certificate: European health experts look to build on success story* [online]. euronews.com, 30. června 2022 [cit. 15. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://www.euronews.com/next/2022/06/30/digital-covid-certificate-european-health-experts-look-to-build-on-success-story>.

RUSSACK, Sophia, FENNER, Drew. *Crisis decision-making. How Covid-19 has changed the working methods of the EU institutions* [online databáze], CEPS Polity Insights, červen 2020, č. 17, s. 11 [cit. 3. listopadu 2022]. Dostupné z: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/crisis-decision-making/>.

SALM, Christian, LEHMANN, Wilhelm. *Jacques Delors, Architect of the modern European Union* [online]. European Parliament, European Union History Series; 2020/PE 652.009, 2020. Dostupné z: [Jacques Delors: Architect of the modern European Union | Think Tank | European Parliament \(europa.eu\)](https://www.europa.eu/parliament/press-room/2020/06/2020-06-20-jacques-delors-architect-of-the-modern-european-union).

SIDJANSKI, Dusan. *The Federal Approach to the European Union (or The Quest for an Unprecedented European Federalism)*. *SSRN Electronic Journal* [online databáze], 2001, Notre Europe Research and Policy Paper č. 14, 94 s. [cit. 2. února 2022]. Dostupné z: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.283652>.

The Jean Monnet Plan [online]. cvce.eu, [cit. 3. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/873d140d-4bf0-4a30-b087-4b52fd0ab81b>.

The National Platform EU Research and Information Centre. *WHAT THE EU CONSTITUTION DOES*. [online]. Dublin: The National Platform EU Research and Information Centre, 2005, Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/inddem/docs/papers/14%20point%20summary.pdf>.

Union of European Federalists. *The Ventotene Manifesto* [online]. Federalists.eu, [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: <https://www.federalists.eu/uef/library/books/the-ventotene-manifesto/>.

VAN DE HAAR, Edwin. *Classical Liberalism and International Relations Theory* [online]. 2009, s. 101-124 [cit. 7. února 2022]. Dostupné z: http://dx.doi.org/10.1057/9780230623972_6.

Who is Jean Monnet? [online]. jeanmonnet.org, [cit. 1. srpna 2022]. Dostupné z: <https://www.jeanmonnet.org.tr/en-us/About-Us/Who-is-Jean-Monnet>.

Winston Churchill: calling for a United States of Europe [online]. European-union.europa.eu, [cit. 26. února 2022]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/eu-pioneers/winston-churchill_en.

Abstrakt

Diplomová práce má za cíl prozkoumat, jak lze současné integrační úsilí interpretovat v kontextu federalistických vizí, především pokud jde o rozbor politik, institucí nebo pravomocí EU. Aktuální události, se kterými se Unie potýká, vyžadují její efektivní fungování. Zejména krize způsobená pandemií Covid-19 přináší nové podněty ke spolupráci nejen v oblasti veřejného zdraví. Záměrem práce je zkoumat reakce EU na krizi covid-19 a zda tato krize přinesla změny přibližující EU federálnímu uspořádání. Práce je pojímána jako případové studie. Došlo k naplnění stanovených cílů a k vyřešení stanovených výzkumných otázek. V práci jsou zkoumány konkrétní reakce EU na pandemickou krizi v kontextu federalistické teorie. Bylo zjištěno, že došlo jak k institucionálnímu vývoji, tak k rozvoji některých dalších politik a oblastí integrace. Veškeré kroky v reakci na pandemii byly učiněny ve stejném právním rámci, ve kterém se ale výrazně prohloubil význam agend souvisejících s aktuální krizí.

Abstract

The aim of the thesis is to explore how current integration efforts can be interpreted in the context of federalist visions, especially in terms of analysing EU policies, institutions or competences. The current events facing the Union require its effective functioning. In particular, the crisis caused by the covid-19 pandemic is providing new impetus for cooperation not only in the field of public health. The intention of this thesis is to examine the EU's response to the covid-19 crisis and whether this crisis has brought about changes that bring the EU closer to a federal structure. The thesis is conceived as a case study. The stated objectives have been met and the stated research questions have been addressed. The thesis examines specific EU responses to the pandemic crisis in the context of federalist theory. It was found that there have been institutional developments as well as some other policy and integration areas. All the steps in response to the pandemic have been taken within the same legal framework, but in which the importance of agendas related to the current crisis has deepened considerably.

Klíčová slova

Evropská unie, evropská integrace, federalismus, veřejné zdraví, krize, covid-19

Keywords

European Union, European integration, federalism, public health, crisis, covid-19